

**Anniversaria in memoriam reipublicae sacrae et litterariae cum universae
tum Danicae nostrae restauratae celebranda indicunt Regiae Universitatis
Hauniensis rector et senatus acadenicus / [Johan Daniel Herholdt].**

Contributors

Herholdt, Johan Daniel, 1764-1836.
Københavns universitet.

Publication/Creation

Copenhagen : J.F. Schultz, 1812.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/fx99gccn>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

53050

28479/p

B II

19/h

ANNIVERSARIA

in Havn IN MEMORIAM

REIPUBLICÆ SACRÆ ET LITTERARIÆ

CUM UNIVERSÆ TUM DANICÆ, NOSTRÆ

RESTAURATÆ

CELEBRANDA INDICUNT

REGIÆ UNIVERSITATIS HAUNIENSIS

RECTOR

ET

SENATUS ACADEMICUS.

De Medicinæ historia.

HAUNIÆ 1812.

Scripsit JOHANNES DANIEL HERHOLDT, Doct. et Prof. Med. P. E.

Typis expressit DIRECTOR JOHANNES FRIDERICUS SCHULTZ,

AULÆ REGIÆ ET UNIVERSITATIS TYPOGRAPHUS.

Qvæ olim causæ homines dispersos ad vitæ communitatem et civilem conjunctionem compulerunt, eadem ad instituendas artes humanæ societati necessarias coëgisse videntur. Mihi quidem nihil magis volupe, quam artis salutaris fata jam inde a primo ortu per varia, quæ sensim cepit, incrementa, usque ad illud, quod nunc tenet, fastigium persequi; sed talis disquisitionis amplitudo præscriptos prolusioni limites excedit. Licet mihi tantummodo e locupletum auctorum scriptis nonnulla promere, e quibus cognosci potest medicinæ facies, quo tempore e diversarum, quas universa ars complectitur, disciplinarum cultu et incremento, patria non utilitatem tantum sed etiam gloriam consequi coepit.

Medicina cum nulla non ingenua ac liberali arte antiquitatis gloria cernat. Sicut enim homines fanos ac viribus valentes, fames ac sitis compulerunt, ut alimenta, si hæc terra non sponte tulit, prius quærerent, quam agricultura unquam fuerit; sic etiam ægros dolorum et molestiarum, quæ morbos comitantur, metus coegit, ut varia remedia prius arriperent, quam medendi ars uspiam exstiterit. *Plinius* historiæ naturalis scriptor, ut ab hoc auctore ordiar, testatur: "millia gentium sine medicis degere, nec tamen sine medicina" *). Ejusdem sententiæ *Celsus*: "etiam, inquit, imperitissimæ gentes herbas aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt" **).

Item

*) Hist. mund. Libr. XXIX. p. 525.

**) Medicinæ Libr. I. p. 1.

Item *Quintilianus*: "Illud", ait, "admonere satis, omnia, quæ ars consummarit, a natura initia duxisse: aut tollatur medicina, quæ ex observatione salubrium atque his contrariorum reperta est; et ut quibusdam placet, tota constat experimentis. Nam et vulnus deligavit aliquis, antequam hæc ars esset; et febrem quiete et abstinentia, non quia rationem viderat, sed quia id valetudo ipsa coegerat, mitigavit" *). Illud idem confirmat *Seneca* his verbis: "Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim, deinde in hanc pervenit tam multiplicem varietatem. Nec est mirum, tunc illam minus habuisse negotii, firmis adhuc corporibus et facili cibo, nec per artem voluptatemque corrupto" **).

Consona hæc auctorum testimonia medicinæ originem et conditionem antiquissimo tempore monstrant; e his quoque elucet, medicinam clinicam seu domesticam, quæ ut omnium antiquissima Deorum immortalium inventioni olim consecrata fuit ***) a primo ortu cognitionem *naturalem* solummodo fuisse, casibus fortuitis atque experimentis vagis innixam. Hoc *Celsus* uberior explicans: "ægrorum, inquit, qui sine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse, qui abstinerant. Item alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulo ante eam, alios post remissionem ejus; optime deinde his cessasse, qui post finem id fecerant. Eadem ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo, gravioresque eos factos, qui se implerant. Hæc similiaque, cum quotidie incidere, diligentes homines notasse, quæ plerumque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere coepisse. Sic medicinam ortam, subinde alio-

*) Instit. orat. Lib. II. c. 18.

**) Epist. XCV.

***) Cicero in Tusc. Quæst. l. 3.

aliorum salute, aliorum interitu, perniciofa discernentem a salutari-
bus" *).

Quamdiu itaque via cognoscendi nondum calcata esset, veteres illi, ut molestiarum levamen impetrarent, aliquid audere et periclitari ausi prius sunt, quam nossent, quibus observatis, quibusve remediis morbi sive levare sive tolli possent. Apud priscos quoque licuit cuivis medicinam exercere tanquam artem prorsus liberam, nulloque vinculo restrictam, cujus copia unicuique e populo patuit ceu humanitatis officium, quod nemo, si posset, prætermittere debebat. Nec dum publica cura medicinam juvit, multo minus certus civium ordo medicinæ exercitium lucro apposuit. Ex his facile intelligi potest, inventionem medicinæ mortalium non uni recte tribui, sed apud plures nationes necessitate natam et altam.

Post hæc medicinæ domesticæ incunabula variæ itidem gentes, quantum in iis esset, operam dederunt, ut Clinice majori observationum numero ad ægrorum levamen citato velut gradu provehi posset. *Strabo* testimonio suo hoc confirmans: "Babylonii, inquit, ægrotos in compitis exponentes, quærent e prætereuntibus, quisquamne morbi præsentis remedium norit; neque vero prætereuntium ullus adeo est improbus, quin occurrens admoneat, si quid salutare novit" **). Illud idem disertè *Herodotus* his verbis: "Aliam Babylonii sapienter condiderunt legem, ægrotos efferendi in forum (neque enim medicis utuntur), ut de eorum languore consultant. Accedentes igitur ad ægrotum siqui aut eodem morbo laboraverint, aut laborantem alium viderint, de illo consilium dant, hortanturque ad ea quæ ipsi faciendò effugerint similem morbum, aut alium noverint effugisse. Nec fas est cuiquam ægrotantes præterire silentio, nec antequam exploraverit quonam ille morbo laboret" ***). Eundem morem, scilicet ægros consultationis gratia

A 2

in

*) Medic. L. I. p. 9.

**) Rerum Geogr. Lib. XVI. p. 746. Isaac. Casseboni edit. Lutet. 1620.

***) Clio Lib. I. §. CXXVII. pag. 83. Londini 1679.

in triviis exponendi, etiam apud *Ægyptios* ab antiquissimis inde temporibus in usu fuisse, ex *Strabone* itidem compertum habemus *).

Collecta hoc modo observationum copia, medendi scientia in primis ante *Alexandriam* conditam (331 an. ante Chr. nat.) sapientiæ pars habita fuit, ita ut tam morborum curatio, quam rerum naturæ contemplatio eodem tempore ab iisdem viris, a sacerdotibus præcipue, exulta sit. Hi itaque non ægrorum solum curationes perfecerunt, sed etiam, quo major esset sapius cum successu repetitarum curationum auctoritas, singula, quæ ad curam pertinebant, literarum monumentis mandarunt et consignarunt. Inter horum medicorum scriptores primum locum tenuit *Hermes*, cognomine *Trismegistus*, magni Regis *Osiridis* consiliarius, *Asclepiadisque* præceptor. Is enim eximia ingenii perspicacia in excogitandis vitæ humanæ commodis instructus, universam, ut traditur, *Ægyptiorum* sapientiam in XLII libris exposuit, quorum sex ultimi ad medicinam pertinuerunt **). Ceteroquin et magnam medicorum dignitatem et magnum quoque eorum numerum tum temporis fuisse ex eo colligi potest, quod tertia pars *Ægypti* sacerdotibus fuit tributa, unde vitam sustentare et Deorum cultui famulari possent ***). Hanc insuper dignitatem liberi et sanguine juncti velut hæreditatis jure perpetuo acceperunt, quare sacerdotes, quos fundi publici alebant, medicinam fecerunt, privatæ mercedis haud indigentes. Omnibus medendi cura et curatio gratis præstita fuit; non militibus tantum in expeditione, sed etiam civibus, si intra patriæ fines peregrinantes in morbum inciderent. Ita foletissima *Ægyptiaca* gens nullis laboribus, nullisque sumptibus pepercit, ut secula salutaribus inventis bearet ****).

No-

*) Rer. Geogr. Lib. III. p. 155.

**) *Borrichius* de Hermetis *Ægyptiorum* et Chemicorum sapientia L. I. c. I.

***) *Diodor. Sicul.* L. I. p. 18-64.

****) Prætereo *Chaldaeos*, qui de omnis eruditionis inventionem cum *Ægyptiis* contendisse feruntur. Nam antiquissima illorum historia tot fabulis adeo

Notatu præterea dignum est; non plurimos solum medicos, sed etiam singularum corporis partium medicos apud *Ægyptios* fuisse. *Herodotus* refert medicinæ perfectionem ita distributam fuisse, ut singulorum morborum singuli medici sint, alii oculis medicinam faciant, alii capiti, alii dentibus, alii ventri medeantur, a quibus diversi sunt, qui in morbis occultis auxilium ferant *). Uti cetera, ita hoc institutum magistratui mandatum et subditum fuit. Leges medicis interdixerunt, alios, quam quos didicerant, morbos curandos suscipere, et suam cuique artis universæ particulam præscripserunt; hanc propriam fecerunt, hujus solius exercitium permiserunt. Constat alia lege constitutum fuisse, ut ne quis medicinam faceret, nisi secundum normam sacrorum codicum, sive *Hermetis* libros; secus si, quis faceret, capitis iudicium subiret, ubi quid adversi evenisset. Literarum monumenta prodiderunt, legislatorem in animum induxisse, medendi rationem longi temporis usu observatam, et ab optimis artificibus præscriptam ac comprobatam, a paucis solummodo vi ingenii et solertia superari posse **).

Varia tamen obstiterunt, quo minus medicina *Ægyptiaca* suo consilio potiri posset. Celabant enim sacerdotes quoslibet fere artis progressus, ita ut nemo sacris non initiatus, ante *Christum* natum, ad *Hermetis* scripta facile admitteretur; neque a magicis ineptiis medendi ars libera fuit, contra id salutaria artis præcepta superstitione plena fuerunt. Divisio artis in particulas effecit, ut studium morborum, qui rarius inciderent, neglectum sit, ut-

involuta est, ut verum a falso ægre destingvi possit. Varii scriptores tamen confirmant, magicis artibus atque incantationibus *Chaldaeos* totos deditos fuisse, quare operæ pretium non est quærere, quanti horum medicina sit æstimanda. Cana vetustas, ad quam origo literarum *Ægyptiacarum* adscendit, artium primordium adeo occultat, ut eæ omnes eodem fere tempore inventæ videantur, quod tamen a fide abhorret.

*) Enterpe L. II. §. LXXXIV.

**) *Diod. Sicul.* L. I. c. LXXXII. p. 71.

utque artis cultores in particularia tantum intenti, a generalioribus præceptis sint avocati. His accedit, quod lex exercitium artis circumscribens, et medicis periculum interminans, si consilium male cederet et ægrotus interiret, metum aliquid melius audendi incuteret, et efficeret, ut iidem, sepositis efficacioribus remediis, diætetica solum et miriora pharmaca, quorum vires cognitæ habuerunt, adhiberent, neque cuiquam facile in mentem veniret, novis experimentis artis, jam nunc coërcitæ, et duro jugo pressæ progressum juvare. Inveterata illa opinio: artem medendi veterum labore jam satis excultam esse, ut ab insciorum temeritate cives securos præstare satis provide intendit, ita novis ac melioribus inveniendis viam obstruxit, et posterorum impetum ad artis profectum retardavit, cum artem discentes credere jubebantur, majorum certe priorum vestigiis semper insistendum, neque ultra audendum. Unde factum est, ut præclarus ille ardor pro arte juvanda ac provehenda refrigeraret, nullumque studium in arte ad majus fastigium evehenda collocaretur. Hinc qui arti studuerunt, nihil novi melius et rectius excogitare annisi sunt, vel mentis usu ac experimentorum ope artia, quæ partim animi intentione ac diligentia essent assecuti, partim ævum progrediens secum tulisset, addere allaborarunt. Quare non mirum, si medicina apud priscos sic constituta, quamvis a multis viris, iisque illustribus, et magnam gloriam consecutis exercitata, nondum tamen, sicut nostro seculo est, plene publica facta sit, aut universæ genti, quamvis omnibus libera, tamen minus profuerit.

A re medicinæ in *Ægypto* moribus et legibus antiquitus sic constituta ad expeditionem *Argonautarum*, quæ quinquaginta circiter annos ante expeditionem *Trojæ* suscepta traditur, nihil notabile de *Ægyptiorum* medicina, certe ad incrementum artis faciens, comperire potui. Quare nisi quid, mysteriis et antiquitatis tenebris adhuc circumfusus, dies veniens promit, plura secula sine notabili medicinæ incremento lapsa annales fidem faciunt. Ut cujuscunque artis ingenuæ ita medicinæ progressus, experientia, solertia

ingenii, animus audendi prudentiæ junctus, et libertas juvant et augent: superstitio, aliaque vincula æque indigna coërcent et impediunt.

Græci liberiori et coelo et reipublicæ administratione utentes, plurimas medicinæ partes majori diligentia excoluerunt, quare illa jam antiquitus tam in magno honore fuit, quam diu floruit, præcipue in peninsula *Cnido*, insulisque *Rhodo*, *Co*, *Epidauro*. Quid et quantum hoc ævo a singulis præstitum sit, latet. Ecquis eruditus tamen ignorat, summos illos antiquitatis medicos: *Melampum*, *Chironem Centaurum*, *Æsculapium*, *Podalirium* et *Machaonem*, quos Græcia protulit, quique in humanarum calamitatum levamen ingenii sui vires intendentes, et naturam ducem sequentes, gratiam posteritatis meruerunt, bene merendo gloriam longe majorem, et supra mortalium fastigium consecutos quam genere, quamvis nonnulli erant summo genere et regio sanguine orti. Sileo quæ ad artis incrementum a his præstita auctores locupleres memoriæ prodiderunt. Constat hos antiquitatis medicos non magna existimatione tantum sed etiam Divinis honoribus dignos esse judicatos. *Virgilius*, qui idem in medicinam incubuerat, cuique singularem peritiam morborum pecudis, eqvorum præcipue, neque minorem scientiam curationis et mediorum, quibus hi morbi profligantur, scriptores tribuunt, morborum pecudis causas et signa docens, pestis omnia nota medicamina eludentis maximam calamitatem describens, nominat hosce ipsius antiquitatis Græcos medicos et ita canit;

"Quesitaque nocent artes, cessere magistri

"Philliridis Chiron, Amynthoniusque Melampus *).

Æsculapius ingenio et vigore mentis excellens, neque minus arte, — quæ apud Græcos, moribus nondum corruptis, benefactorum memoria, bonarum artium verecundia fuit — parem Diis coelestibus honorem adeptus est. Hujus filii in bello Trojano Agamemnonem, expeditionis ducem, sunt secuti.

*) Georg. L. III. v. 549.

euti. Historici ferunt *Podalirium* in Cariae Cherfonesum delatum, hanc insulam Regis *Damoëthi* dono, cujus filia magni hujus medici arte servata, ei in matrimonio data est, tanquam dotem accepisse, atque Syrnā a nomine uxoris vocatam et Bybarsum urbes condidisse. *Machaon* in Peloponneso mansit, ubi sua generosa proles Divinos honores consequuta est, quod existimabatur, "morbo laborantes et aliqua captos corporis parte sanare" *). Eodem tempore templa non pauca ægris recipiendis destinata fuerunt, variaque religione culta, quibus sacris etiam gens Asclepiadum præfecta fuit. "Hisce templis", ait *Schulze* **), "sui fundi, sui redditus erant a conditoribus assignati: et qui sanationis causa accedebant, offerre aliquid Deo debebant, quod deinceps ex ara sublatum suis usibus sacerdotes consecrabant. Opem efflagitaturi in templum ferebantur, ubi post lustrationis ritus ad aram liba afferebant. Nocte decumbere in templo jubebantur atque quiescere: Dormientes sacerdotum quidam, Æsculapii habitu indutus, quem filiarum Æsculapii cæterva sequebatur, ægrotos visitabat, eaque administrabat, quæ necessaria viderentur. Ita quidem aliqui restituebantur applicatis remediis; alii illa ipsa experientes, quæ ipsis in somnio præcipere Æsculapius videbatur. Quemadmodum vero hæc omnia tam callide agebant, ut ipsi Deo tribueretur sanationis, quod quisque consequutus esset, beneficium; ita eodem invento facile poterant a se amoliri minus ad votum fluentium curationum invidiam. Tales enim ægrotos, tanquam per iram nescio quorum numinum merito afflictos, cum abjuratione a se demittebant. Quibus vero sanationis beneficium obtigerat, hi ut gratos se declararent, solebant tabulis in templo suspensis inscribere, quidquid auxilium fuerat". — Optime cum his quadrant, quæ de horum templorum cultu nuper memoravit noster *Thorlacius*. "Hic, ait ***, "locum elegerant sacerdotes æris serenitate salubrem, ut Dei suum-

que

*) *Pausan.* IV. p. 354.

**) *Hist. anat.* p. 412.

***) *Idæa medici ex Hippocrate.* Prolusio anno 1803.

que munus esse jactarent medelam, quam vel fons limpidior, vel luci montisve blanda temperies ægro attulisset; illic profanis aut omnino inaccessæ erant ædes, aut non nisi prævia lustratione operosa adire poterant. In ipsis agris multæ symbolicæ actiones suscipiebantur, quarum is finis erat, ut phantasiæ vis intenderetur, quæ excitata stupendos interdum effectus produci sacrorum antistites non ignorabant; a rigidiori victus tenore, a lavacris, frictionibus, unctionibus, somniisque præfagis plus petebatur præsidii, quam a medicaminibus, quæ vel nulla vel in neutram partem efficacia præbebantur. Concordi naturæ, aëris, fraudis, experientiæ, solertis subinde peritiæ, conspiratione multæ sanationes feliciter succedebant, quas licet mystarum narrationibus in nimium auctas, arti tamen medicæ multum profuisse, plura credere jubent. Testabantur votivæ tabulæ restitutam in integrum multorum valetudinem; nec solum pharmaca, quæ ars ingeniosa invenerat, in postibus et columnis notata, sed instrumenta etiam chirurgica templo donata reperimus."

Ex his credo intelligi posse, quæ Asclepiadarum conditio fuerit, et qualem medicinam exercuerint. Verum enim vero ne hisce sacrorum Æsculapii antistitibus plus intelligentiæ tribuamus, quam res et veritas concedat, ad *Anatomix* et *Chemiæ* conditionem tum temporis respicere operæ pretium est, cum ambæ disciplinæ nostro seculo artis medicæ oculi merito habentur.

Ægyptios *Anatomiam* in humano corpore non exercuisse, sed animalia maxime disseccuisse vel inde conjectare licet, quod ii in curatione funeris scissores, quos habuerunt, execrati sunt, quamvis absque his corpora civium demortua saliri condireve neutiquam possent *). Illud idem de Græcorum anato-

*) *Diod. Sicul.* (L. I. c. XCI.) de hac re ita testatur: "Paraschistes, ubi carnis, quantum lex jubet, disseccuit, ex templo quanto potest cursu aufugit, persequentibus eum quotquot adsunt cum lapidum jactu et execrationibus, ac si piaculum in ipsum avertant, etc."

anatomia valere solidis rationibus Cl. *Schulze* evicit. "Quantum memini", inquit *), "nemo veterum de Asclepiadis commemorat, illos humana corpora incidisse, nec verosimile est, inter populos liberos, quales Græci fuerunt, quemquam manus inferre mortuo homini ausurum fuisse; quum leges eorum, quantum ex iis restet, testentur, quam magna superstitione circa defunctos versati fuerint. In bellis forte licuisset hostium cadavera incidere, sed nec illud difficultate sua caruisse videtur, quoniam in illis, quæ Græci inter se gerebant, solemne erat post pugnam inducias facere, ut cæsorū corpora honestæ sepulturæ mandarentur. In illis vero etiam, quæ cum barbaris gerebantur, summo crimini, mortisque pœnam luendo Duci imputabatur, nisi cæsorū corpora sepelienda curasset, eamque veniam, si opus esset, pacto induciarum impetrasset: unde colligas eandem æquitatem illos hostibus indulgisse, nisi præcipiti fuga salutem quærere, longiusque evadere mallent. Illud etiam, addit *Schulze*, non parum facit ad dubitationem meam fovendam, quod in tot scriptis Græcorum, quæ fortuna nobis conservavit, nulla diserte mentio exercitationum ejusmodi inveniatur, quum gravia argumenta essent, quibus contrarium edocemur. Neque tamen propterea nego potuisse Asclepiadas, quibus discendi cupiditas major erat, in bellis multa curiosius observare, quæ ad corporum humanorum cognitionem faciunt. Debebant enim medici castra Græcorum sequi, et ex *Lycurgi* instituto, si quando acies instrueretur, una cum viribus et tibicinibus ceterisque exercitus principibus proxime circa ducem subsistere" **).

Quamvis hæc ad indolem anatomiae Asclepiadarum cognoscendam sufficerent; non possum tamen, quin moneam, vel animalium anatomiam tardius incrementum cepisse, quod antiquissimis temporibus bruta mactare plerisque popu-

*) l. l. spec. prim. p. 416.

**) conf. *Xenophon*, de republica. Lacedem. p. 670.

populis religio fuit, eorundem cadavera vel contingere nefas, lacerare scelus *). *Pythagoras* animalibus abstinuit, existimans, ubi laceratio in voluptatem processerat, homines crudelitati asseverari. Inter normas hujus sectæ hæc fuit: "nullum animal edimus, reliqua vero omnia præter fabas" **). Spreta sensim præjudicatis his opinionibus ars demum lanionia et

B 2

culi-

*) *Hyperbius*, Martis filius, animal primus, *Promothæus* bovem occidisse, traditur. (Pein, H. N. 7. 56.). Hi a *Plutarcho* (Orat. II de esu carnis) barbariei et tyrannidis damnantur.

**) *Senecæ* epist. 108. — *Pythagoras* in insula Samo natus est Olympiade LIII. Is, post diuturnam in Ægypto præcipue commorationem, in patriam rediens et hanc a Tyranno oppressam inveniens, ibidem manere noluit. Hinc primum Italiæ Crotonem, deinde Agrigentum petiit, scholasque philosophicas utrobique aperuit. Inter medicos, qui e schola Crotoniensi prodierunt, præ ceteris fama inclaruit *Democedes*, de quo hæc narrantur: Ille patrem habuit *Polycratem*, cujus iracundiam et morositatem cum ferre non posset, Crotone relicta, Æginam pervenit, ubi per annum commorans, summos medicos facile superavit, etsi imparatus, et instrumentis, quæ ad artem exercendam pertinerent, destitutus. Inde factum est, ut Æginetæ sequenti anno ipsum talento conduxerint, Athenienses tertio anno centum minis, *Polycrates* autem, Sami Tyrannus, anno quarto talentis duobus. Hac conditione *Democedes* Samum concessit, et *Polycratis* curam gessit. Hic, cum deinde ab *Oraeta*, Persarum Regis præfecto, arcesitus, suspensus esset, *Democedes* cum pluribus Græcis, qui *Polycrati* a latere fuerunt, captivus detentus fuit. *Oraeta* brevi post Persis suspecto et trucidato, omnes, quos secum habuit, in Persiam abducti sunt, in quibus etiam *Democedes*, artem suam de studio dissimulans. Accidit, ut Rex *Darius* venatum profectus eqvo defiliret et pedem luxaret. Per septem diēs noctesque Rex doloribus cruciatus nulla requie frui potest; accersiti Ægyptiaci medici nihil proficiunt, eorumque medicamina nullum successum habent. *Dario* tam graviter affecto nunciatum fuit, inter servos esse *Democedem*, qui medici-

na

culinaria, victimarum immolatio, extispicina et haruspicina, nec non Trojanis temporibus ipsius chirurgiæ exercitium ortum anatomix dederunt. *Homeri* ætate et hanc proxime sequente ad *Hippocratem* usque veri simile est, et medicos et philosophos anatomiam solum animalium promiscue coluisse. In *Asclepiadarum* familia hujusmodi exercitia anatomica, velut domestica in usum tandem venerunt. "A pueritia enim", inquit *Galenus* *) "apud parentes exercebantur, uti lectione et scriptura, sic etiam cadaverum confectionibus." Primus vero, qui ardore eximio ac studio indefesso anatomiam animalium excoluit, *Democritus* existimatur. Illustris hic philosophus, groma Olympiade Abderæ natus, in Ægyptum ad sacerdotes profectus est, ut horum artes, (inter quas etiam aliqua certe anatomia animalium fuit **) arriperet

na calleret. Eum Rex illico arcesfiri, suamque artem profiteri jubet. Hic Græcæ libertatis tenax medicinæ se peritum diffitetur, *stimulis ac verberibus* coactus tandem fatetur. Tum is parat fomentum molliens, quod omnem tensionem et inflammationem tollit, Regemque brevi tempore sanat. Ab hoc tempore Ægyptiacorum medicorum celebritas ac fiducia valde concussa est, Cretoniensium vero æstimatio insigniter aucta. Ægyptiacorum medicorum curæ frustraneus eventus *Darium* in furorem adeo vertit, ut omnes medicos, *Democede* excepto, cruci affigi juberet, quæ crudelis sententia, quo minus perficeretur *Democedes* deprecans prohibuit (Herodot. Lib. III. Var. Hist. Libr. VIII). E schola *Pythagoræ* Agrigentina prodierunt *Alemeon*, qui anatomiam exercuisse, et tubam, nunc *Eustachianam* dictam, novisse dicitur; *Empedocles* et *Acron*, ambo Agrigenti nati, quorum alter alterum contempsit, *Empedocles* in Sicilia (*Diog. Laert.* de vita philos. Lib. VIII.) *Acron* Athenis (*Plutarch* de *Iside* et *Osiride*) pestem feliciter exstinxit. Memoratu dignum est, *Empedoclem* jam cochleam organi auditus observasse (*Plutarch* Lib. IV. c. 16, et *Galen.* hist. philos. c. 97.)

*) Ad. anatom. 2.

**) *Diod. Siculus.* Antiqv. P. II. c. 5.

peret *). Qvod studium, Abderitis invifum, magnas ei poft peperit moleftias, qvas animo virili fufcepit ac pertulit. Hinc Philofophus urbem fugiens, inter cadavera fectorum a fe animalium, ut eorum structuram organicam, quantum tum licuit, cognitam haberet, extra pomoeria delitefcens vitam fuam inter experimenta confumfit. Hac quidem ratione Abderitorum odium is effugit, fed non fententiam, qva *infaniæ* illum damnarunt **). Nec defunt literarum monumenta, e quibus conjectare licet, *Democritum* fatuis fuis civibus ob anatomiae ftudium ludibrio fuiſſe ***). Tanta impedimenta progreſſui anatomiae tum obſtiterunt.

Græ-

*) ita *Diogen. Laert.* ex *Antifthenes* tradit. Ex *Strabone* et *Clemente Alexandrino* etiam conſtat *Democritum* in AEGypto familiariter vixiſſe cum ſacerdotibus, et quidem annos quinque.

**) *Hippocrates* in epiſtola ad *Damagetum* (aut quicumque alius ejus epiſtolæ auctor ſit) refert, ſe ex juſſu populi arceſſitum, ut infaniæ *Democriti* mederetur, vidiſſe hunc compoſite ſuper genua librum habentem, aliisque libris utrinque circumdatum, inſuper animalium cadavera diſſecta ac diſperſa penes ſe habere; eundem interdum ſubſiſtere meditantem et quieſcentem; his peractis exſurgentem ambulare, et animalium viſcera attente inſpicere, quibus depositis reverſum mutum diſcedere; Id intuentes Abderitas opinari infanientis eſſe. Tum *Hippocrates* a *Democrito* quærens, quid is de infania exiſtimaret, hoc reſponſum accepit: quidnam vero aliud, quam quid ſit, et quomodo hominibus innascat, et quanam ratione tolli poſſit. Hæc enim, "addit", animantia quæ vides, non alia de cauſa ſeco; Dei opera minime odio proſeqvens, ſed in bilis naturam et ſedem inquirens. Nonne vides, me quoque hujus vitii participem eſſe, dum in infaniæ cauſam inquirens, animantia macto, ac reſeco, quam in hominibus perſcrutari oportuit. *Hippocrates* *Democritum* in contemplatione Naturæ adeo deſixum reperiens, neutiſquam ipſum, ſed Abderitas *Helleboro*, ceu infaniæ remedio, egere juſte pronuntiavit.

***) *Democritus* (inquit *Lucianus* in Dialog. Philopſeude) cum ſe in monumento

Græcorum *Chemiā medicinalem* quod attinet; neque hujus facies cultoribus artis arrisit. Quamquam enim, ut noster *Borrichius* docet *) varia medicamina sic dicta pharmaceutica, variæque operationes chemicae Ægyptiis jam olim cognita fuerunt, verisimile tamen est, contumacem illam sacerdotum taciturnitatem id effecisse, ut hæc cognitio, saltem maxima ex parte, perierit, ejusque minima pars ad Græcos pervenerit. Neque pharmacia apud hunc populum notabiliora incrementa cepit. Quidquid enim in veteribus Græcis, uti vocantur, chemicis invenitur, id ad metallorum fusionem vel transmutationem, verbo ad Alchemiam, unice pertinet. In chemica remedium sive synthesi sive analysi, vix ullam operam collocarunt, neque ad horum vires e principiis chemicis eliciendas animum adverterunt, neque de chemia animali solliciti fuisse videntur.

Sic *anatomia et chemia medicinali* nondum excultis, per se patet, Græcos hisce disciplinis, cognitionis medicæ fundamento, fere destitutos, *physiologia* simul et *pathologia*, quæ hoc nomine dignæ sint, necesse caruisse, quare neque iis licuisse sive ad ullam artis *theoriam*, sive ad principia artis *generaliora* adscendere, multo minus *politiam medicam* constituere, vel *medicinam forensē* ex iis, quæ cognita habuerunt, elicere. Universa, quam tenuerunt, medendi ars videtur fuisse prorsus empirica, innixa sola observatione, quæ fallere possit, et analogia, quæ e symptomatum similitudine ducta sit. Quare mirum non est, si, *Homero* teste, *Podalirius* et *Machaon*, ut medici militares, sive in pestilentia, sive in quibusdam aliis morborum generibus, nihil

mento extra portas clausisset, illum quidam juvenes illudere ac perterrefacere cupientes, nigra veste in modum cadaveris induti, ac personis in capita affictis, circumstant, illum circumfiliunt, et crebro subsiliunt. Hic vero eorum commenta neutiquam pertimuit, nec quidem ad illos respexit, sed inter scribendum, desistite, inquit, ineptire, *παύσατε πάλιν*.

* De medicina Hermet. p. 155.

nihil auxilii commilitonibus suis afferre potuerunt. Non silebo ex medicinæ partibus *artem obstetriciam* olim neglectam in primis fuisse. Ex familia nempe Asclepiadarum pauci admodum huic arti se immiscuerunt, neque mulieres hanc artem sunt edoctæ. Verosimile igitur est, multas parturientes (nisi ubi natura satis valuit) quod artis auxilio indiguerunt, ubi ejus præsidio opus erat, misere periisse, alias sive incitiâ interemptas, sive in has crudeliter sævitum *). Asclepiadarum beneficia et merita in singulos homines quancunque, *universo* tamen *populo* minus profuerunt.

Laborem susciperem sterilem et infructuosum, si singulos progressus, quos medicina ad id temporis fecerit, eruere conarer. Cuncta fere, certe plurima, ob scriptorum interitum spissis tenebris et obscura nocte adhuc premuntur. At alius de alio judicat dies; blandi post nubila soles oriuntur. Quidquid olim in occulto fuit, id ætas Divi *Hippocratis* in aprium protulit.

Is

*) Græcis obstetrices olim defuerunt. Athenienses tam servis quam feminis artem medicam discere interdixerant. Hujus rei fidem facit *Hygini* fabula. "*Agnodice* quædam puella virgo concupivit medicinam discere, quæ cum concupisset, demptis capillis, habitu virili se *Hierophilo* cui-dam tradidit in disciplinam, quæ cum artem didicisset, et foeminam laborantem audisset, ab inferiore parte veniebat ad eam, quæ, cum se concedere nolisset, æstimans virum esse, illa, tunica sublata, ostendebat se foeminam esse, et ita eam curabat. Quod cum vidissent medici se ad foeminas non admitti, *Agnodicem* accusare coeperunt, quod dicerent eam glabram esse, et corruptorem earum, et illas simulare imbecillitatem. Quo cum *Areopagitæ* consedisent, et *Agnodicem* damnare coeperunt, quibus *Agnodice* tunicam allevavit, et se ostendit foeminam esse. Et vehementius medici accusare coeperunt, quamobrem foeminæ principes ad iudicium convenerunt, dixeruntque vos conjuges non estis, sed hostes, quia quæ salutem nobis invenit, eam damnatis: Tunc Athenienses legem emendarunt, ut ingenuæ artem medicam discerent." (vid. *Riegels* de fatiis faustis et infauſtis chirurgiæ p. 18.)

Is ortus ex familia Asclepiadarum, natus est in insula Co, anno 1mo Olympiadis 80mæ, a patre suo *Heraclide*, more Asclepiadarum (conf. pag. 12), in medicina institutus, singulari mentis vigore instructus, et vehementi discendi cupiditate incensus, genuinam, solidam et accuratam artis scientiam sibi comparare, eaqve, quam maxime posset, prodesse studuit. Apud *Georgiam* (Sophistam) philosophia innutritus, *Herodicum* in medicina præceptorem habuit, *Democritum* postea audivit. Sic inter philosophiam et medicinam velut suspensus, quod summum hujus viri acumen fuit, perspexit illam, quæ rerum naturam *generatim* rimatur, persequitur et evolvit, artem medico nequaquam sufficere, eiqve opus magis esse *specialem cognitionem* de hominis natura tam in sano quam morbofo statu. Quæ scientia cum late patet, neqve sine longo temporis usu acquiri potest, *Hippocrati* digna visa est, in quam ceu peculiarem disciplinam totus incumberet, quidqve valeret, experiretur. Hinc is primus ex omnibus memoria dignis, *Celfo* teste, medicinam a communi illo sapientiæ studio separavit, ut conjecturis minus quam usu peritus in sua tantum arte philosopharetur. Fidem fere superat, quantum ille unus arduam hanc et spinosam viam ingressus præstitit. Ex tabulis votivis sive Co, sive Cnidi suspensis, quæcunqve arti proficua visa sunt, ea omnia excerpfit, propriis observationibus magnopere auxit, et in eximiam generis humani salutem posteritati reliquit. Suum propositum quo certius assequi posset, parentibus vita functis, multum peregrinatus, magnum experientiæ thesaurum undiqve collegit, quem larga manu dispensans artem ipse ditavit. Qvis dubitet, inquit *Borrichius* *), *Hippocratem* ceu *Democriti* Ægypto innutriti discipulum, elementa prognosticorum suorum debere Ægypto, ut a patria sua non nisi triduo itinere distant? At quid est, cur de Divo hoc artis parente singula persequar. Magni *Boerhavi* judicium verecunde proferre malo. "Comparetur ille, inquit **), quem volunt, quam dis-

*) *Hermetis* sapient. Cap. VII. p. 178.

**) Orat. de commendando studio *Hippocratico*, in actis erudit. Part. 78.

dispar erit ratio! Alii, quid unius, hic quid plurium industria valeat, exhibet. Alii suis modo oculis, hic multorum usus est acie. Ceteri per singulos agros, hic per eorum agmina experimenta fecit. Pauci quid inter arcta unius urbis pomoeria morbi sit, tradiderunt; ille, quæ in tot vicos, urbes, regiones, et regna lues grassaretur, observabat - - - atque inde natam arbitror eorum, quæ scripsit, æternitatem; hinc ortam, puto, illorum, quæ XXIII seculorum examen sustinuerunt, integritatem.' Res ipsa sic loquitur; opus artificem commendat.

Hippocrates phænomenis sub ipsius artis exercitio observatis totus fere innixus est. Multitudinem observationum innumerabilem colligendi cura et studio omnes antiquitatis medicos mirum quantum superavit. Observatis suffultus, *Plinio* teste *), primus medendi præcepta clarissime condidit. Si quando novus morbus, aliave nondum observata, inciderent; analogiam in subsidium vocavit, ut, comparatione instituta, in ejusmodi dijudicandis caute et circumspecte procederet. Hanc viam ingressus hic medicinæ stator historica morborum cognitione (Semiotica præcipue) eminuit; philosophicam vero eorundem dijudicationem parvi æstimavit. A differendi subtilitate et conjectandi audacia se adeo abstinuit, ut qui sub magni hujus viri nomine prodierint ac circumferantur libri, si philosophorum ambagibus scatent, pro spuris merito habeantur. Sterilem et inanem cognitionem existimavit, quæ eadem arti medicæ non proxime inserviret, quæve salubrium et insalubrium intelligentiam augere non posset; cetera quærere medico non magis quam pictori necessarium esse, judicavit. Mirum igitur non est, si in plurimis, quæ ad naturæ studium attinent, oppido a *Platone* dissentit, qui *Socratem* maxime secutus, anatomiam neglexit.**) Hanc viam *Hippocrates* calcans

pri-

*) Lib. 26. c. 2.

**) *Pythagorei*, *Platonici* et *Stoici* anatomiae studium fere averfati videntur; ex *Peripateticis* contra multi fuerunt anatomiae studiosi. *Plato* hanc opi-

nionem

primus aliquod medicinæ *dogmaticæ* fundamentum jecit, non quidem omnibus numeris absolutum, sed quale posteritatis applausu et gratia exceptum ad imitationem vocet. Ultra progredi immortalis huic viro non licuit. Scilicet anatomix, physiologiæ, pathologiæ ac chemiæ progressus et velut explicatio tardior, medendi artem, quæ is uti potuit, angustioribus finibus circumscripsit. Chirurgia illius ævi, in primis ob nondum detectam arteriarum sive compressionem sive ligaturam, levifida fuit, ob tam frequentem ac necessarium ferri candentis usum crudelis.

"Ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes."

Ovid. *).

Artem obstetriciam *Hippocrates* propria manu non exercuit. Inde varii errores in medicinam forensam postea irreperunt. *Democriti* opinionem de fortuito atomorum concursu, quam *Methodicorum* secta serius amplexa est, *Hippocrates* quidem rejecit, in cuius locum, duce *Empedocle*, substituit terram, aquam, aërem et ignem, tanquam prima omnium rerum elementa. E his elementis mutuo confusis is omnia, quæ oriuntur et occidunt, nasci aliquæ contendit. Hæc doctrina, veritatem simulans, et per multa secula dominans, Physicæ et Chemiæ insigni progressu demum concussa est.

Divinum hunc virum, cujus nomen ultima medicorum ætas tanquam sacrum venerabitur, maxime commendant singularis cura et animus providus, quibus virtutibus cognitionem historicam de multis morbis egregie juvit,

nionem fovisse videtur, ut via, quam cibus et potus ad intestina permeat, in duos canales divisa sit, ceu ut cibus per œsophagum in stomachum deferatur, potus vero roris ad instar per asperam arteriam in pulmones defluat, ut horum organorum calorem temperet. Cui singula anatomix capita perspicere lubet, qualia ab *Hippocrate* tradita sunt, is adeat illustr. D. *Clericum*, qui de hoc argumento optime differuit. (*Hist. de la Medicine*).

*) de remed. am. L. I. v. 228.

vit, Clinicen ad id fastigii evexit, ut posteritas eo præcipue duce didicerit, quantum ipsa Natura, five sibi relicta, five artis, quales tunc fuit, subsidio adjuta, ad morbos quam plurimos vincendos vi sua valeat. Sic exemplo viam monstrante, artem experientia fecit.

Cum medicina *Hippocratica* proclivitas medicorum ad præfagia de morborum exitu pullulare coepit. Hinc mirum non est, si jam *Herophilum*, *Praxagoræ* discipulum (Gallorum ad instar, qui *Beotiis* victoriam præfagirent) futura præsentientem, o *Plinio* medicinæ vatem, fatiloquum, nuncupatum invenias *), Neque magis prodigii loco habendum est, si idem præfagiendi pruritus effecit, ut ob eventum, durante duello plerumque dubium, non artem tantum professi, male audiverunt, sed etiam ipsa medendi ars Momos ubique et Zoilos, Satyricos et Obtrectatores posthac sustinere coacta fuit.

De *Hippocratis* medicina et meritis hæc sufficiant. Mitto dicere de *Hippocratis* filiis, *Theffalo* et *Dracone*, genero *Polybo*, utrisque discipulis *Dexippo*, *Appollonio*, iisque qui hos proxime secuti sunt. Hi quidem omnes magni viri fuerunt, magnumque nomen sunt consecuti, sed artis faciem, quoad novimus, non adeo mutarunt, quorumque scripta maxima ex parte perierunt. Pauca tantum dicenda sunt de *Aristotele*, *Erasistrato* et *Herophilo*, quamvis neque horum scripta, quatenus ad medicinam proxime pertineant, ætatem tulerunt.

Aristoteles natus est Stagiræ, anno imo Olympiadis 99mæ. Patrem habuit *Nicomachum*, ex genere *Asclepiadarum*, Archiatri munere in aula

C 2

Amyn-

*) Conf. Quæst. med. parif. fasc. secund. p. 258. "Qvo præstantior", inquit auctor, "in praxi medicus eo et vaticinii genio magis præditus." Idem fere *Cicero* de virtute militari: "ingenii ait", est, præcipere cogitatione futura, et aliquanto ante constituere, quid accidere possit in utramque partem, et quid agendum sit, cum quid evenerit: nec committere, ut aliquando dicendum sit, non putaram. (de offic. Lib. I. p. 54.)

Amynthæ II, Macedonum Regis functus. *Hippocrates* quidem ad 27mum *Aristotelis* annum vixit, neque tamen hic campum, in quo pater incluserat, ingredi voluit, sed 17 annos natus ad *Platonem* philosophum audiendum Athenas profectus est, ubi per integros 20 annos philosophiæ operam sedulo dedit. Quadraginta ætatis anni jam effluxerant, cum *Philippus*, Macedonum Rex, sui filii *Alexandri* decimum quartum annum agentis educationi eum præfecit. Cum hoc principe eximie indolis et jam puerilibus annis indomiti vigoris *Aristoteles* octo annos vixit, et ab aulæ moribus ac deliciis remotus, *Democriti* vestigia premens, rerum præcipue naturalium historiam in secessu diligenter excoluit. Utinam ab *Aristotele* inter hos labores circa anatomiam observata, in commentarios relata, et depictis figuris illustrata *) posteritas possideret; nam fieri non potuit, quin summus ille vir, ipse studio ardens, quæ *Alexandri* magni potentia ac opes fuerunt, mirifice sublevatus, et instructissima bibliotheca auctus **), ad hujus disciplinæ incrementum multum contulerit ***). "Coepit ille pulcherrime", inquit *Borrichius*

*) *Casp. Hoffmanni* inst. med. L. II. c. 22.

**) *Strabo* (Geograph. libr. XIII. p. 608.) commemorat, *Aristotelem* ex omnibus, qui sibi innotuerunt, primum fuisse, qui bibliothecam collegerit, ab eo edoctos Aegypti Reges idem fecisse.

***). Aliquot millia hominum, ut refert *Plinius* (Hist. mund. L. VIII. c. XVI.) in totius Asiæ Græciæque tractu ab *Alexandro magno* iussa sunt *Aristoteli* parere, omnium quos venatus, aucupia, piscatusque alebant; quibus venaria, armenta, alvearia, piscinæ, avaria in cura erant, ne quid usquam gentium ignoraretur. *Galenus* illum optimis anatomicis adnumerat, et cum *Herophilo* comparat (Introduct. C. I.). Omne studium, quod *Aristoteles* in rerum natura (Zootomia in primis) collocavit, eo maxime spectavit, ut ex comparatione hominis cum inferioribus animalibus, doctrina de natura humana lucidior et certior evaderet. Quam eximium hoc conamen fuerit, id satis patet ex uberiori fructu, quem arti medicæ

richius *), "fregit ignorantiae glaciem, multa et præclara conatus in emolumentum posteritatis, cujus industriam si passibus æquis secuta fuissent bel-latoria illa superiorum temporum secula; jam naturam rerum apertiore ex-periremur." Multa tamen posteritati exploranda reliquit. Evidentibus enim argumentis magnoque exemplorum apparatu Cel. *Gassendus*, se docuisse credidit: in scriptis *Aristotelis*, quæ inedia temporis nobis servavit, "innu-mera deficere, innumera superfluere, innumera fallere, innumera secum pugnare" **). Idem et alii ostendere conati sunt, inter quos *Borrichius* in docto suo tractatu de sectione leonis, aquilæ et crocodili ***). At cave, ne horum Cel. virorum de hac re iudicio nimiam fidem tribuas. Ratio enim ævi, quo vixit *Aristoteles*, eum in scribendo multum coercuit, quod in primis e testimonio in *Freinsenii* supplementis manifestum ****). "Qveritu", inquit, "*Alexander*, *Aristotelem* dignitatem earum (sublimiorum disciplina-rum), evulgatis præceptis profanasse, et ille excusavit, rescribens, ita libros illos esse editos, ut haberi possent pro ineditis, nec enim quemquam sen-tentiam ipsorum magnopere percepturum esse, nisi quæ iis continerentur, jam

medicæ anatomia, nunc comparativa dicta, postea attulit. Legum analy-ticarum memor fuit philosophus, recte distinguens, cuilibet animali pro-pria ab iis, quæ omnibus animalibus, imo quæ plantis communia.

*) De medic. *Hermetis* p. 236.

**) Exerc. paradox. adversus *Aristotelem*.

***) *Hermet.* et *Ægypt. sap.* l. I. p. 244. Cl. *Schulze* (*Hist. Anatom.* p. 462. et seqv.) varios errores ex scriptis *Aristotelis* circa anatomiam corporis humani elegit. Hujus generis sunt: occiput omnino vacuum esse: in mu-lieribus calvariam unam habere futuram circularem: in viris tres adesse, quæ plerumque in unum coeant; cerebrum nullas intrare venas, quare hoc organon frigidissimum: costas utrinque esse octo: cordi tres ventri-culos esse: hepar supra diaphragma positum, etc.

****) *Quinti Curtii Rufi* de rebus gestis *Alexandri magni*. Berlin 1746. Libr. I. C. III. p. 13.

jam antea didicisset" *). Accedit, quod scripta *Aristotelis* ultra seculum in scrobe delituerint, unde protracta et a vermibus corrosa, fere putrefacta, Arabum curæ præcipue debemus, qvalia a tineis et vermibus pasta, culpa et mendis librariorum violata, insuper obscuriora ab ipso auctore relictæ, non tantum ut indignationem *Alexandri*, verum etiam odium sacerdotum, effugeret, necdum integra restitutæ, qvalia ipsa auctor relinquare potuit, possidemus, vel possidere possumus **).

Præterea non sunt a Medicis prorsus aliena, quæ *Aristoteles* in suis metaphysicis et physicis scriptis habet. Etenim *Laertius* satis declarat ***) eum docuisse: omnia corpora constare ex immutabilibus sive elementis, quæ, ducem *Hippocratem* sequens, quatuor esse statuit, aërem nempe, ignem, aquam et terram: quatuor insuper esse qualitates cardinales sive radicales, calidum scilicet, frigidum, humidum et siccum; calidum cum humido convenire, etiam cum sicco, minime vero cum frigido: elementa quatuor cum quatuor qualitatibus combinari: qualitatem esse id, per quod res quæque talis esset, qualis esset: quicquid nunc compositum esset, id quatuor elementorum et quatuor qualitatum combinatione componi: esse quoque in unaquaque qualitate quatuor varios gradus et s. p. Et si *Aristoteles* medicis jure adscribi nequit, hæc tamen illius doctrina, ut ex sequentibus patebit, artem medicam ferius, maxime post *Galen*i tempora, velut Phalaridis tyrannide indigne coercuit, artisque progressui per plura secula valde obstitit.

Præ-

*) Script. metaphys. et physic.

**) *Fuhrmanns* Handbuch der classischen Literatur 1808. Certum est hoc unum: *Aristoteli* nihil veritate majus. Hic *Platonis* discipulus, qui a suo magistro sæpe dissentit, suam sentiendi libertatem tuebatur adversus criminantes, hoc non minus acuto quam vere dicto: Amicus *Plato*, sed magis amica veritas!

***) Hist. philosoph.

Prætereundum denique non est, *Aristotelem*, quamvis pro principe pharmacopolarum a quibusdam habitum, pharmaceuticæ tamen artis incrementum, quantum comperire potui, parum juvisse *). Etsi quid et quantum tantus vir, quantum *Aristoteles* fuit, in medicina quoque præstitit, nunc pluribus de causis maxime lateat, ejus nomen tamen vel in medicina tam a philosophis quam a historicis magni habitum, certe honorifice expressum, apud posteros tanto pluris habendum est, etiam a medicam artem excolentibus non minoris habendum; quanto exploratius sit, eum omnium philosophorum primum de metaphysica, sive de primis principiis et horum nexu indissolubili cogitasse, omnesque tum cognitæ philosophiæ partes in formam systematis compegisse. Eundem constat in universam naturam tanti animi vires

*) Scriptores antiqui non desunt, qui *Aristotelem* pharmacopolam fuisse tradunt. *Ælianus* (de Var. hist. L. V. c. IX.): *Aristoteles*, inquit, abliguritis omnibus pecuniis, quæ ex hæreditate parentis ad ipsum devenierant, in militiam profectus est; deinde cum sinistre malisque avibus hoc ei procederet, pharmacopolam egit. *Diogenes Laërtius* (Libr. V.), ferunt, *Lyconem* dixisse: *Aristotelem* in pelvi calentis olei lavari solitum, oleum postea venundare. His consonat *Borrichius* (de med. hermet. p. 239.) Impius *Aristoteles* in cives, quibus ad vitæ necessaria oleum vendidisse traditur, postquam in eo strigmenta corporis sui deposuisset. At, noster *Risbrigi* nunc divus (D. *Laertses* filosof. Hist. B. I. p. 198.): Nogle sige, at *Aristotel* var Pharmacopola, tillavede og folgte Medicamenter. Man fortæller, at der fandtes efter ham en Mængde Digler, og at *Lycon* siger, han brugde Bad af varm Olie, og folgte fiden Olien. Ille idem monet, *Lyconem* has nugas de oleo narrantem esse hominem malignum (ibidem Vol. II, p. 187.). Ex testimonio *Epicuri* *Aristoteles*, egestate contactus, pharmacopola prius fuit, quam *Platonis* scholam adiit, seu ante annum ætatis decimum septimum, quare nulla subest causa, cur ab illo tam juvene aliquid magnum in hac arte præstitum existimemus (conf. *Borrich.* l. I. p. 242).

vires intendisse, quin in Ethica se medicum adeo probasse, ut hujus universi vim in animos humanos edoctus, virtutem in moderamine affectuum collocaret, neque, quod postea tanquam rectius placuit, sapientem humanam naturam exuere juberet, et quicquid cognitionis humanæ experientiæ debetur, tanquam infra mentis sublimitatem a philosophia removeret. Quo tanto munere hic antiquitatis philosophorum princeps ipsos medicos per totam posteritatem adeo devinctos tenet, ut illius nomen neque in medicina emori possit.

Brevi post *Aristotelem* tempore, Olympiade circiter 120ma, *Erasistratus* et *Herophilus*, ambo natione Græci Alexandriae floruerunt, quorum ille *Chrysippi* discipulus fuit; hic *Praxagoram* præceptorem habuit. Munificentia ac patrocínio Regum *Ptolomæorum Lagi* filii et *Philadelphi* adjuti, non animalia solum, *Aristotelem* secuti, inciderunt, sed etiam humanorum cadaverum, quæ dissecare iis licuit, copia abundarunt. Quin, si *Tertulianus* et *Celsus* sunt testes fide digni, omnibus crudele tum visum non est paucorum damnatorum suppliciis remedia salutis hominum per multa secula quæri *). Horum

*) *Tertulianus* (libro de anima c. X. p. 266. Edit. Transqv.) merito hanc ob rem *Herophilum* acerbius infectatur. "Herophilus ille medicus, ait, an lanius, qui sexcentos exsecuit, ut naturam scrutaretur, qui hominem odit, ut nosset, nescio an omnia interna ejus liquido explorarit, ipsa morte mutante quæ vixerant, et morte non simplici, sed ipsa inter artificia exsectionis. *Celsus* (Libr. I. de Med. in Præfat. p. 7. et seqv.) eandem rem rationibus impugnat et propugnat: longe optimum, inquit, fecisse *Herophilum* et *Erasistratum*, qui nocentes homines a regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint, considerarintque etiamnum spiritu remanente ea, quæ natura ante clausisset, eorumque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, anfractum, processus deinde singulorum et recessus, sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit." Et paulo post: (pag. 11.).

rum virorum scripta proh dolor! interierunt. Dubitari nequit, quin ea servata artis progressum multum juvissent et accelerassent. Tenemur nunc acquiescere iis, quæ de horum inventis antiqui scriptores, et in primis *Galenus*, in viros magnos quamvis invidia sæpe iniquus, parce admodum impertiunt. Compertum habemus neurologiæ studium utrique commune fuisse, cui disciplinæ ad illorum ætatem valde confusæ hi præclaris inventis lumen accenderunt. Sic stupentes cognoscimus nervos sensorios a motui voluntario servantibus jam sedulo a his viris esse distinctos. Eodem tempore variis corporis organis nomina imposita sunt, quæ posterior ætas inter artis vocabula retinuit, duodenum ex. gr., tunica arachnoidea, choroidea, retina, calamus scriptorius, torcular etiamnum *Herophili* dictum. *Erasistratus* capellarum mesenterium contemplans, vidit initio vasa velut aëre impleta, paulo post lacte (chylo) repleti. Is igitur a systematis lactei inventionem, quæ multis post seculis *Bartholinum* nostrum et *Rudebeckium* immortalitati commendavit, non multum abfuit. Quam accuratam idem *Erasistratus* de cordis vasorumque valvulis cognitionem habuit, ex *Galeno* dilucidemonstravit *Cel. Le Clerc* *), neque solertis hujus medici acumen effugit, falsa illa *Platonis* opinio de potus

"Id vero quod restat, etiam crudele, vivorum hominum alvum atque præcordia incidi, et salutis humanæ præsidem artem, non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre: cum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci, alia possint etiam sine scelere. Itaque consequi medicum; ut hominem crudeliter jugulet, non ut sciat, qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur: id sæpe casum offerre curantibus. Atque ita sedem, positum, similiaque cognoscere prudentem medicum non cædem, sed sanitatem molientem, idque per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognoverint."

*) Hist. med. P. II. Lib. I. cap. III.

tus ingressu sub deglutitione per asperam arteriam in pulmones (pag. 18.) quam opinionem refutavit et meliora docuit. Neque magis dubito, quin *Herophilus* cognitam habuerit circulationem sanguinis, nunc minorem dictam, vel quoad mutationem coloris, quam ab aëre hausto vitalis hic liquor in pulmonibus subit. Illud indicant propria illa, quibus vasa pulmonum signavit nomina, *venæ nimirum arteriosæ et arteriæ venosæ*. Ex his satis intelligi potest, divinus ille ardor, quo immortales hi duumviri cognitionem corporis humani excoluerunt et auxerunt.

Multa sine dubio egregia tam observata quam excogitata una cum illorum scriptis interierunt. E horum fragmentis quæ fortuna nobis servavit, nonnulla postea non intellecta videntur, alia male explicata. Certe non capimus, quæ ratione ductus *Erasistratus*, qui viva animalia dissecuit, arterias (id quod *Galenus* de eo primus contendit) sanguine vacuas, contra spiritu seu pnevmate impletas esse statuit, quare ut venas sanguini, ita arterias aëri vehendo destinatas esse. *Hartmannus* Cel. *) ut hoc paradoxum explicet ex *Ruso Ephesio*, *A. Gellio*, *Polluce*, *Theophilo*, *Oribasio* aliisque monstravit. *Galenum* male de hac re cum *Erasistrato* convitiari, et hujus verbis falsam mentem obtrudere. Spiritus nempe, seu *sanguis* (secundum excellentiam) *spirituosus* *Erasistrato* idem fuisse videtur, quod sanguis, quem nunc oxydatum, seu aëre inspirato renovatum, dicimus, *sanguis* vero proprie dictus idem quod nobis sanguis venosus (spiritu seu principio oxygenio orbatus, hydrogenio et carbonico scatens). Sic de mente Physiologi nostri ævi cum *Erasistrato* consentiunt, verbis discrepant. Is illum sic dictum spiritum (noster oxygenium) ex aëre a pulmonibus exceptum, in ventriculum cordis sinistrum cum sanguine penetrare credidit; venas sanguine proprie dicto, plenas, a ventriculo cordis dextro (qui idem ob hanc causam ventriculus sanguineus dicitur) prodire; arterias vero sanguinem spiritu vitali seu oxygenio

nuptum

*) De originibus anat. exercitat. p. 77.

nuptum continentes a ventriculo cordis sinistro (quem ideo ventriculum spirituosum appellavit) oriri, hocce demum sanguine spirituofo, quod eo animal alitur, totum corpus indigere statuit. Sic jam 300 prope annos ante æram Christianam *Erasistratus* rem fere tenuit, qualis nostro seculo cognoscitur, sed lingua Chemica nondum perfecta prohibuit, quo minus satis clare suam rei intelligentiam exprimere potuisset.

Iisdem temporibus ipsa medendi ars in duas partes divisa est, aliis rationalem artem, eamque sub duplici forma, eaque diversa, aliis usum tantum sibi vindicantibus. Ex hac artis divisione variae medentium sectæ ortæ sunt, nimirum *rationalis*, *methodica* et *empirica*, quarum altera alteram depravate ratiocinandi ac præpostere medicandi velut ream agebat. Secta *rationalis* proprie dicta, altiora agitans et conans, universæ rerum naturæ cognitionem sibi vindicavit, tanquam sine ea trunca et debilis medicina esset, quare etiam causarum abditarum et morbos efficientium, deinde evidentium et expositorum, posthac etiam naturalium actionum, novissimo partium interiorum cognitionem meditando quæsit; *methodica* arctiores limites eidem doctrinæ posuit, contendens causæ cognitionem esse rem a morbi curatione prorsus alienam, satis esse, si medicus ad quædam morborum communia animum adverteret; *empirica* demum cui anatomia corporis humani foeda visa est, observatu tantum et cognitu facillima in sensus incurrentia, patentia, nec ultra vulgaria prospiciens, rationalem illam disciplinam iussit exulare a medicina, quippe quæ usu solo et experimentis niteretur. In hoc partium pugnantium ardore variae hypotheses in medicinam sensim irrepserunt, quæ artis sinceritatem, puritatem et simplicitatem, per aliquod temporis spatium servatam, obumbrarunt magis quam illustrarunt. Quo magis elucere possit, quæ tum temporis fuit hujus artis facies, *Celsus* de ea re loquentem faciam. "Quia", inquit, "quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic medici rationales potissimum insistant, et duce alii *Erasistrato* atteri cibum in ventre contendunt, alii *Plistonico*, *Praxagoræ* discipulo, putrescere; alii credunt

Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Accedunt *Asclepiadis* æmuli, qui omnia ista vana et supervacua esse proponunt. Nihil enim concoqui sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum constant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, si hoc, alium si illud verum est. Nam si teritur intus, eum quærendum esse, qui facillime teri possit. Si putrescit, eum in quo hoc expeditissimum est. Si calor concoquit, eum qui maxime calorem foveat. At nihil ex his esse quærendum, si nihil concoquitur; ea vero sumenda, quæ maxime manent, qualia assumpta sunt *). Contra hi, qui empiricos se nominant, (vulneraria speculatione (κατὰ πειρῶσιν) contenti,) evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur: obscurarum vero causarum et naturalium actionum quæstionem ideo supervacuam esse contendunt, quoniam *incomprehensibilis* Natura sit. Non posse vero comprehendere patere ex eorum, qui de his disputarunt discordia: cum de ista re neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis *Hippocrati* credat, quam *Herophilo*? Cur huic potius quam *Asclepiadi*? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabilis: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputationi, neque autoritati cujusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinio hos faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam **). Sic incertam medicinæ rationem, quam *Asclepiadæ* olim de studio celabant, medicorum discordiæ patefecerunt et divulgaverunt. Omnes, quæ ad medendi artem pertinent disciplinæ coherent tanquam catenæ annuli, quorum ultimum remediorum administratio efficit. Quid, si illud *Hippocratis* vere: "experientia fallax, iudicium difficile"? Quid, si ex empiricorum sententia ipsa rerum natura, certe cum ad

prin-

*) l. l. p. 6.

**) p. 8.

principia descendis, incomprehensibilis, vel, ut priscorum multi censuerunt, veritas in profundo? Cave ne illis ob confessionem tam ingenuam iudicio tuo præcipiti injuriam facias! Naturæ vires occultæ, ac stupenda opera, per seculorum decursum mortalibus patent: ad illas extricandas, ad hæc percognoscenda et intelligenda, multa cura, indefesso studio, seculorum vigiliis et lucubrationibus opus est. Est etiam medicina temporum filia! Nondum perspicimus, et plene intelligimus sive corporis humani structuram sive eas, quæ inde pendent, functiones. Quid mirum, si illi ævo non concessum fuit, catenam illam medicinalem implere, quod, ut rem libere dicam, ne nostra quidem ætas assequi valet? Inde est, quod quivis arte non sat firma nimis fretus, nescio quid magnum polliceatur, vel se effecturum gloriatur, et victoria nondum reportata velut triumphans, sive se ipsum facile fallat, sive alios spe auxilii facile frustretur. Contra qui plus a medico postulat, quam in hujus arte est tum, cum eam exercet, is nimio plus postulare, humanitatem et æquitatem violare est censendus. Ex utroque vitio, altero medicorum, altero populorum, ars medica magnum detrimentum omni fere ætate cepit. Nonne imprudentia medicorum, quorum bene multi dubia tanquam certa præfagiverunt, tam artem ipsam, quam docentes et profitentes, derisui ac contemptui exposuit *)? Quoties ipsius artis imperfectio artem scienter ad justas normas exercentibus ludibrium, vexationem, contraxit, et, quo nihil crudelius, arte salutari quamvis nondum perfecta, tamen juvantibus perniciem fecit. Quid ars valeat, sapiens quærit; quid medicus, turba!

Ne-

*) *Plin.* lib. 29. C. I. In hac, inquit, artium sola evenit, ut cuicumque Medicum se professio statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio majus. *Idem* alibi: "Discunt periculis nostris et experimenta per mortes agunt." *Juvenal*: Quot *Themison* ægros autumno occiderit uno! *A. Catone* Methodicorum secta sine discrimine homicida dicitur, quod ea varium remediorum penum invenerit, cum *Cato* omnem salutem in simplicitate collocaret.

Neque quæ tum fuerit medicinæ rationalis conditio, qualicunque ejus facies fuerit, nisi circumspecto judicio ponderari juxta potest. Hujus medicinæ studiosi, si vel nugæ et quisquiliæ non raro quæserint, si vel antiquitatis physiologia dubiis, quæ nos posteros minus sollicitant, et erroribus, quos posterior ætas pepulit, plena fuerit, laude tamen digni sunt singuli, qui naturæ studio operam dederunt non prorsus inanem. Etenim si animo præsumimus, quæcunque disquisitionem altiore inutilem fore, omni investigandi labore facile supersedemus, et multa forsitan relinquimus, quorum utilitatem tempus futurum monstrabit. Non ejusdem potestatis initium et finis est. Neque magis artis profectui consultum est, vel rationi consentaneum, novum inventum despicere ea de causa, quod ejus usus nondum cognitus fuit. Id æque fere insulsum, ac de re quolibet nondum perspecta, sententiam temere pronuntiare. Gloriam sola utilitate metiri non licet. Caveamus tantum, ne novitatis specie decepti, mediis utamur nondum comprobatis, forsitan nocivis, horumque usu periculum ægrotis creemus. Ceteroquin, ut *Cicero* præclare dixit, "omnes trahimur et ducimur ad cognitionis, et scientiæ cupiditatem: in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, nescire, decipi, et malum, et turpe ducimus" *). Quare curiositas vel in iis, quæ nostram utilitatem minus attingere videantur, neque omnis præcidenda est, neque, interdictis nimis severis coercenda, si modo tenemus modum, quem officii lex præscribit: et necessariis non neglectis huic satisfaciamus. Multa, quamvis ad ipsam artem non pertinentia, eam tamen adjuvant, quippe quibus artificis ingenium excitatur, nutritur, et roboratur. "Profecto", inquit *Celsus*, "verisimile est, et *Hippocratem* et *Erasistratum*, et quicumque alii, non contenti febres et ulcera agitare, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque majores medicos extitisse" **).

Post-

*) de offic. L. I. p. 16.

**) de Medicina p. 13.

Postquam illi duumviri esse desierunt, empiricorum secta, ducibus in primis *Philonio*, *Herophili* discipulo, et *Serapione* caput extollere coepit. Hæc secta naturam, ut ex *Celfo* nuper monui, incomprehensibilem judicans, non modo indicationes sic dictas curativas, utpote principiis pathologicis innixas parvi fecit, sed etiam, quod maxime dolendum, anatomiam et physiologiam prorsus neglexit. Adeo torpuerunt hæ disciplinæ, ut mihi licuerit ab hac ætate ad *Galen*i usque tempora (quod intervallum 450 annos superat) paucos invenire, quorum nomen cum honorifica commemoratione ad posteros pervenit. Empiricorum sectæ tamen laudi fuit in morbis dijudicandis non autopsia solum et analogia, sed si hæc nimis sufficerent, epilogismo (esto venia verbo) velut observationis adminiculo uti, quo certius ad interiorum morborum cognitionem perveniri posset. Illarum disciplinarum neglectui maxime adscribendum est, hanc sectam, existimatione ceteroquin dignam, contemptam postea fuisse, eoque gradu, ut vel nostro tempore artem empiricæ exercere, tanquam opprobrium in proverbium abierit, etsi eandem viam ingressi *Sydenham*, *Stolle* aliique multo serius, post restauratum anatomie studium, eximiam laudem ex ea denuo reportarint. Empiricorum secta præter anatomie neglectum a veterum tramite simul deflexit, cum non ut prisce fecerunt, victus in primis rationem habuit, sed potius medicamentis morbos depellere studuit, atque nova hac medendi methodo adeo superbiit, ut vel ipsum *Hippocratem*, ejusque sectatores infesto ore laceraret. His accedit, quod mors Regis *Ptolomæi Philadelphi* (Anno 247. A. C. N.) medicos ultimo artis genio tutelari orbaret, quo factum est, ut hi, *Democriti* apud *Abderitas* degentis fatum experti, opprobriis populi fanatici fuerint perpetuo expositi. Quæ causæ conjunctæ effecerunt, ut omnis ardor naturæ studii exstingveretur, atque ars ipsa, ut muta et sola experimentalis pristinam dignitatem amitteret. Prætereundum tamen non est, empiricos, dum morbos medicamentis vincere conabantur, id effecisse, ut materia medica, toxologia maxime, amplificata et experimentis tam illustrata quam aucta sit.

E hæc

E hac medicorum familia digni sunt, qui nominentur *Heraclides Tarentinus*, *Zopyrus* et *Nicander*; quibus accedit *Attalus tertius* ultimus Pergamorum Rex et *Mithridates Eupator*, quorum uterque metuens, ne veneno ipse interimeretur, in se aliosque multa experimenta egit, variis venenis ac antidotis ad hæc capienda utens. Hisce viris præcipue debetur fructus, quem ars hoc tempore cepit: nimirum jam inde ab hoc tempore variorum sic dictorum Alexapharmacorum usus. Hæc de Græcorum medicina sufficiant. Ad Romanos progredi lex ordinis præscribit.

Quemadmodum Græci ab Ægyptiis artem medicam adepti sunt, ita a Græcis Romani eandem acceperunt, parum tamen de illius progressu, solliciti, earumque artem medicam ante *Julium Cæsarem* et *Augustum* minime curantes vel potius contemnentes. "Populo Romano", ut *Sallustii* verba mea faciam, "prudentissimus quisque negotiosus maxime erat. Ingenium nemo sine corpore exercebat. Optimus quisque facere quam dicere, sua ab aliis benefacta laudare, quam ipse aliorum narrare malebat — duabus his artibus audacia in bello, ubi pax evenerat, æquitate seque remque publicam curabant" *). Ingenium rude et audax ad bene faciendum minus valet quam disciplina cultum et roboratum. A diverticulo ad viam. De juventute in arte medica erudienda Romani non magnopere laborarunt, quam contra Græcis hanc artem docentibus tradiderunt. Medici Romæ servi ac libertini fuerunt, donec *Julius Cæsar* (anno circiter 52 A. C. N.) iis civitatem dedit, idque faciens artem evexit, et ingenuo cive dignam censuit. Neque me pigebit in hunc locum transferre *Ciceronis* de medicina iudicium, quod significat his verbis: quibus autem artibus aut prudentia major inest, aut non mediocris utilitas quæritur, ut medicina, ut architectura, ut doctrina rerum honestarum, hæc sunt iis, quorum ordini conveniunt, honestæ **). Sub *Augusto*

*) Bellum Catilinarum C. IX.

**) de officiis p. 49.

gusto nova rerum facies prodiit. Hujus ingenium, uti erat politissimum et optimis artibus jam inde a puero imbutum, ita neque callidissimi principis sagaciam effugit, se maxime honestari, cum in præcipuo honore haberet eos, qui ingenio literis et bonis artibus excellerent, hoc incitamentum, uti ad ceteras ingenuas artes provehendas, ita ad medicinam sublevandam ac juvandam, potentissimum ratus. Ut fors artis medicæ apud Romanos hoc temporis decursu satis intelligi possit, ad primos Græcos advenas Medicinam Romæ facientes est redeundum. *Archagatus*, primus omnium, (anno 219 A. C. N.) Romam advenit, ut quæstum in medicina faceret, ubi jure civitatis donatus, officinam in Compito Acilio a senatu impetravit. Ille idem brevi post, quod in ægrotos secando et urendo seviit, tanquam carnifex in odium incurrens, tam artem quam Græcos medicos maximæ contumeliæ exposuit. *M. Porcius Cato*, Censor, qui inter 234 et 149 annum A. C. N. vixit, primus inter Romanos librum de medicina scripsisse dicitur. Is medicis græcis infensus, medicinam ipse exercuit ad normam libri, qui agit de formulis medicamentorum *). Medendi ars, quam tenuit, credulitate et superstitione plena parum digna est, quæ memoretur, nisi tantus vir ad hanc confugisset. Is tanquam *Pythagoreus* Brassicam, erraticam in primis, pro remedio universali seu Panacea habuit, in plurimis saltem morbis laudibus eximiis extollit **). Cantationibus luxationes ossium reponi posse credidit ***). 'Luxum, si quod est', inquit, 'hac cantione sanum fiet. Harundinem prende tibi viridem P. IV, aut V longam. Mediam diffinde, et duo homines teneant ad coxendices. Incipe cantare, in alio. S. F. Motas Vata

*) Commentatio, quo medetur filio, servis, familiaribus.

**) Scriptores rei rusticæ veteres latini Edit., Bopontin 1787 pag. 73. et seqv. §. CLVI, CLVIII.

***) ibidem pag. 80. §. CLX.

Væta Daries Dardaries Aflataries Dissunaviter, usque dum coëant. Ferrum insuper jactato. Ubi coierint, et altera alteram tetigerit; id manu prende et dextra sinistra præcide. Ad luxum aut ad fracturam alliga, sanum fiet. Et tamen quotidie cantato in alio S. F. vel luxato. Vel hoc modo, *Huat Hanat. Huat Ista Pista Sista, Domiabo Damnaustra*, et luxato. Vel hoc modo, *Huat Haut Haut Ista Sis Tar Sis Ardannabon Dunnaustra. Asclepiades*, centum annos A. C. N. Romam venit, *Lucino Crasso* et *Ciceroni* familiaris fuit. Hic eloquentiæ armis instructus ex parte *Democriti*, maxime *Epicuri* sectæ addictus, Divi *Hippocratis* doctrinam tanquam mortis studium damnavit, atque fundamentum sectæ *Methodicorum*, quam *Themison* postea exstruxit, primus jecit. Ille idem anatomiam negligens, multa inania, hypothesibus minus firmis innixa docuit, (conf. p. 28.) atque sub artis exercitio pharmacis remediis minus quam diæteticiis et gymnasticis fretus, nihil tamen magis in votis habuit, quam ut tuto, celeriter et jucunde curaret *). *Plinio* si non diffitendum *Asclepiades* etiam velut certam notam boni medici statuit, eum, o utinam! nunquam ægrotare. Ipse *Asclepiades* casu interiit. "*Asclepiades*", inquit *Celsus* **), "medicamenta sustulit, alvum non toties, sed fere tamen in omni morbo subduxit. Febre vero ipsa præcipue se ad remedium uti professus est. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce; vigilia, siti ingenti, sic ut ne os quidem primis diebus elui fineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundum ejus disciplinam esse concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis vero tortoris vicem exhibuit." His artis præceptis observatis, et lenioribus quam *Archagatus* mediis utens, *Asclepiades* arti honorem et fiduciam restituit. *Antonio Musæ*, *Asclepiadis* discipulo posthac (anno sc. 2do A. C. N.) contigit, ut *Augustum imperatorem* balnei frigidi applicatione e faucibus

Orci

*) Cels. L. 3. C. 4. p. 117.

**) Lib. 3. C. 4. p. 118.

Orci eriperet, qui, ut animum gratum testificaretur, *Antonium*, ut annulatus incederet, in ordinem equitum evexit *) ei que columnam in templo *Æsculapii* posuit, simulque omnes medicos Romanos magnificis privilegiis ornavit.

Antonio Musæ ætate fere æqualis fuit *A. Cornelius Celsus*, vir eruditione et fama insignis. Huic medicina suum progressum magna ex parte debet; is enim quæcunque in arte necessaria et utilia ei visa sunt, ex *Hippocrate*, *Asclepiade*, *Heraclide Tarentino*, *Erasistrato*, *Diocle Carysto*, *Herophilo*, *Zenone*, aliisque Græcorum plurimis, diligenter collegit, et præclaro ingenio præditus tam apte disposuit, ut ars ipsa clarius et facilius percipi posset, ejusque exercitium promptius evaderet. Græcorum nemo artem universam congmentavit, in systema redegit et corpus integrum constituit. Inter eruditos non convenit, num *Celsus* in arte ipsa versatus fuerit, an ab aliis accepta eleganti stilo tantum reddiderit. Sub iudice adhuc lis est, nec facile dirimi potest. Talem, inquit *Cel. von der Linden* **), opinor *Celsum* fuisse medicum, qualis *Cato* fuit, aut quales sunt hodieque Regum Archiatri. Qui etsi non omnibus vigilant, miserabilibus tamen personis et ad se, ceu *Æsculapium* aliquem, confugientibus suam negare opem non sustinent, scientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam salutem hominibus dando.' Utcunque res sit, *Celsi* nomen scriptis magis quam exercitio artis celebritatem consecutum est. Is de omnibus fere populis optime meritus est, quod Græcorum medicinam ad Romanos primum transtulit. Sua scripta ad artem diætericam et Clinicam, earumque posteriorem tam medicam quam chi-

E 2

rurgi-

*) Inde ritus annulo aureo publice ornandi medicos, qui ad summos in medicina honores admisit Doctoris titulo decorantur. Is annulus moribus Romanorum libertatis atque honoris symbolum est. Ille nexum omnium disciplinarum medicarum indissolubilem significat. Idem tessera constantiæ in consilio, labore, discrimine.

*) *Præf. ad *Celsum*.

rurgicam et obstetriciam maxime attinent, multasque remediorum formulas ex *Mantia*, *Bacchio*, *Appolonio* (cui *muris* cognomen) *Glaucia*, *Mithridate*, *Andrea*, *Zopyro*, et fere omnibus nuper nominatis viris petitas, posteritati tradunt; contra anatomicis, si osteologiam forsan excipias, et physiologicis minus nitent; politiæ medicæ et medicinæ forensis nihil fere continent; verum tamen ex medicina politica nonnihil salubre.

Mihi quidem, ne terminos hujus descriptionis evager, licet tantum obiter dicere de rebus memoratu præcipue dignis, quæ inter *Celsi* et *Galen*i ævum arti medicæ evenerunt. Hoc quoque temporis intervallo medicos magni nominis floruisse, locupletes scriptores perhibent. Qvi scholæ *Methodicorum* addicti, etsi quisquiliis sæpe quærentes, summam imperii tamen diu tenuisse videntur. Pauca, quorum princeps *Marinus*, qvi medio primi seculi Romæ vixit, anatomico studio, tum neglecto, denuo magnopere invigilarunt. *Pneumaticorum* et *Eclecticorum* sectæ, hoc ævo enatæ, res minus prospere cesit, etenim cum ceteris, præcipue pro puriori artis theoria, Marte non æquo pugnarunt. Interea variorum artis remediorum partim magis minusve scientibus probatorum; partim inanium et superstitiosorum usus invaluit, e quibus *Andromachi Theriaca* nimiam postea fiduciam nacta est, et admirationem movit, quæ vel ad nostram ætatem usque duravit. Maxima laus *Anazarbæo Dioscoridi* debetur, quod is primus, idemque ab omni fere theoria medica remotus, materiam medicam, qualis hæc tum temporis fuit, absolvit, nec herbarum modo sed etiam arborum, fructuum, succorum atque liquorum meminit, insuper metallicorum omnium et partium animalium non oblitus est, e quo opere *) posteritas magnam utilitatem cepit.

Anno 131 Pergami nascitur *Claudius Galenus*. Is juvenis in variis philosophorum disciplinis, totoque doctrinæ græcæ orbe domi innutritus, Alexandriam aliasque terrarum partes petiit, ut medicinam excoleret. 28vo

æta-

*) *Pedacii Dioscoridis Anazarbæi opera omnia* 1598. fol.

ætatis anno Pergamum reversus, ibidem artem feliciter exercuit; quarto post anno Romam se contulit, atque istic tam scriptis quam artis exercitio ita deinceps inclaruit, ut omnes sui temporis medicos ad invidiam superaret. Is nullam fere artis medicæ partem, tum temporis notam, intactam reliquit. Hominum incidendorum occasionem ei tempora præciderunt, tamen animalia ipse demum dissecuit, quamvis huic labori antehac manum admoveere infra se judicaverat *). Plurima tamen, quæ hujus disciplinæ sunt, e scriptis *Erasistrati*, *Herophili*, *Marini*, quorum opera periisse eruditi suspicantur, aliorumque auctorum eum hausisse verosimile est. Ille idem nonnulla anatomicæ corporis cognitioni se adjecisse contendit, multa tamen ab ipso ignorari ingenue fassus. In vivis quoque animalibus physiologica experimenta vel difficillima fecit. Botanices, etsi minus studiosus plantas tamen recenseret, sed aliquanto pauciores quam *Dioscorides*, plura tamen animalia, etiam mineras numerosiores, Pharmacis peritus medicamenta manu propria præparavit. Sic extincto *Demetrio* Theriacam, ut hoc exemplo utar, in usum *Augusti* composuit. Chemia nondum inventa fuit, quam sibi deesse tamen sensit. Monstrant opera, quæ *Galenus* reliquit, in morborum descriptionibus minus diligentem eum fuisse, neque historias morborum tam plene et accurate exposuisse quam olim *Hippocrates*, vel ipsum *Galenum* paulo antecedens *Aretæus* e schola Pnevmaticorum. Plurima corporis mala, exceptis tantummodo morbis organicis et morbis a soluta unitate natis, aut ad plethoram, aut ad cacochymiam refert. Sangvinis abundantiam recte duplicem facit, nimirum ad vasa et ad vires. Pulsus subtiliter distingvit, quo adminiculo maxime adjutus, in morbis cognoscendis, eorumque eventibus prædicendis multum valuit, ac potissimum, ut ipse testatur, inclaruit. Tam Chirurg-

*) vid. 1 Ad. An. Primum itaque, ait, famulorum mihi aliquis simias exco-
riabat, cum videlicet opus id detrectarem, vilius existimans, quam ut a
me administraretur.

rurgiam quam medicinam feliciter exercuit, artem vero obstetriciam fere reliquit. In medicina politica non parum versatus videtur, nam ad ingenia humana suos mores accomodare et suo quemque calopodio calcare egregie calluit. Medicinæ scientiam subtilius, non ex usu solum, excolens, ceteros ingenio et facundia vincere studuit; eum tamen non fefellit, morbos non eloquentia, sed sagacia, solertia et remediis profligari et curari. Is non raro eorum ad instar, qui quæstui ferviunt, secreta jactasse, et, ut auram popularem captaret, longas curatorum tabulas ostendisse dicitur. Medicorum neminem coevum *Galenus* magni fecit, quare non mirum, si mutuan *Antigoni*, aliorumque æqualium invidiam expertus fuerit. A superstitione non prorsus liber, somniis et incantationibus, ætate præcipue ingravescente, multum tribuit. Romæ triennium moratus, quo tempore pestis grassabatur satius duxit urbem relinquere quam manere et miseram vitam degere. Artis universum ambitum *Galenus* tam diligenter elaboravit; quam nemo ante eum, et post eum admodum pauci. Eximio hoc opere, ut *Boerhavius* aliique recte monuerunt, is arti multum et profuit et nocuit. Plurimum gratiæ ei debetur, quod *Hippocratem* a Methodicis præceptum nuperos legere docuit et iussit; hunc tamen sola tantum initia rationis curandi tradidisse, se magis fusa omnium explicatione *Hippocrati* præstare diserte scripsit. *Galenus* insuper plura et efficaciora quam *Hippocrates*, remedia adhibuit, arteriotomiam in primis, largas venæsectiones, purgantia repetita, quibus ipse multum tribuit. Hoc omnibus comprobatum est. Ille idem nocuit arti, quod *Hippocratem* interpretans e placitis philosophiæ peripateticæ artis theoriam maxima ex parte petiit. Statuit enim (verbis *Marrherri* utor) "quatuor omnium corporum elementa, ignem, aërem, aquam, terram, ex his constare omnia primitus, et pro varia horum proportionem specie inter se differre. Præterea etiam qualitates quatuor cardinales creavit, easque non compositis solum corporibus, sed ipsi etiam elementis indidit. Ita ignem dicebat natura sua esse calidum et siccum, aërem calidum et humidum, aquam humidam et frigidam, terram

terram frigidam et siccam. Porro juxta hæc principia statuit in corpore humano adesse humores primigenios quatuor, bilem flavam, quæ respondeat ignis elemento, calido et sicco; sanguinem aëri similem, humido et calido; phlegma aquæ adfini frigidum et humidum; atram denique bilem, frigidam et siccam, qualis terra est. Ex his qualitatibus humorum inter se mixtorum, oriri temperamenta, et ex prædominante una alterave qualitate morbum gigni, aut si una qualitas nimium intenderetur; nam et ipsas qualitates iterum in quatuor gradus dividit. Ita primus caloris gradus erat, qui homini naturalis sit, secundus, qui febrem exciter, tertius, qui inflammationem, quartus, qui gangrænam et sphacelum produceret. Neque hoc satis, sed etiam medicamenta secundum has qualitates non solum, sed etiam secundum gradus earundem distribuit, ita ut si morbus fuisset frigidus in secundo gradu, huic remedium in secundo gradu calidum opponere necesse esset. Quæ omnia, ut nimis hypothetica, et partim aperte falsa, nudæ veritatis splendorem obfuscarunt, potius quam medicinam *Hippocratis* illustrarunt. En hoc iudicium, *Cel. Lindenii* verbis confirmatum. Ex toto, inquit *Galenii* oceano, si dicere per invidiam fas est, non tot interiora medendi consilia quis hauserit quam ex ubere *Celsi* rivo. Fateor plus est in *Galeno* florum, ut et foliorum; sed fructuum plus in *Celso* est *)

Hæc de facie medicinæ quo tempore *Galenus* floruit. Universæ medicinæ conditionem hac ætate uno velut conspectu intueri universumque hoc argumentum brevi comprehendere neque a loco neque a susceptis partibus alienum iudico. Doctrina de signis præcipue et de morborum exitu, tantos progressus jam ceperat, ut ea medicis ducem se præberet, cui magnam fidem merito tribuebant. Circa diætam ac remediorum effectus multa, non minus certa observata fuerunt et experimentis comprobata. Fidem excedit audacia, quam sibi sumsit chirurgia, præceptis velut præcox; incredibile est, quid

*) Præf. ad *Cels.*

quid manus ausa fuit, quid instrumenta non intentatum reliquerunt. Operationes vel difficillimæ jam cognitæ sunt ac institutæ. Anatomia corporis humani præcipue, nondum per omnes partes exculta, artis salutaris administrationem ambiguum nonnunquam reddidit, et minus tutam. In Chemia prorsus nulli progressus facti memoratu digni. Physiologia, quamvis experimentis, quæ in vivis etiam animalibus instituta sunt, illustrata demum sit, verumtamen velut in partes concisa, minus prospere expolita fuit, nimis adhuc lubrica et nuditatibus plena. Hinc magnum in primis infortunium arti medicæ posthac natum. *Galenus* nempe ubertate ingenii excellens, intra limites firmæ ac sat certæ cognitionis non subsistens, ut artem dogmaticam conficeret, philosophorum, *Aristotelis* maxime et *Platonis* commenta de elementis et qualitatibus, disciplinis medicis ubique fere immiscuit, idque faciens nudam simplicitatem artis *Hippocraticæ* ita perturbavit, ut inde ab eo tempore opinionibus, assumptionibus, et hypothesebus temere susceptis, nimis obnoxia fuerit, et errorum in praxi valde fecunda. Hoc artis infortunium eo magis dolendum, cum per tredecim secula apud totam medicorum cohortem, id quod posthac dilucidius fiet, magni illius viri auctoritas tantum valuit, ejusque eloquentia universos medicos adeo perculit, ut non sat haberent suis ipsius placitis ac decretis acquiescere, sed e religione ducerent ultra sapere, et e hujus scriptis doctrinam tantum non omnem, omniaque consilia tanquam ex ipsius sapientiæ fonte haurirent. Sic medica ars suas partes minus diligenter fervans, in subtilitatum philosophantium et opinionum, quas magna philosophorum nomina tum fovebant, servitium iterum ruit. Interea medicina, pensitatis, credo, artis tam beneficæ commodis ac meritis, Romæ plurimi æstimata fuit. Aditus ad Athenæum ibidem medicis æque patuit ac aliis eruditis, hoc honore dignis. Iidem a *Constantino magno* in varios ordines divisi, honoribus et privilegiis aucti sunt. Horum ordo supremus titulum *Archiatři palatini*, secundus *Archiatři popularis* (Physici) gerebat; ceteros *Parabolanos*, etiam *Peridentas* appellabant. Ex Archiatris collegium

constitutum, quod rei medicæ præfuit. Quidam primi ordinis *Comitivæ* honore decorati fuerunt, magnisque præmiis remunerati *). Sic demum politia medica constituta est, quæ prohiberet, quo minus medici ad munera publica repente aut temere profilirent, quæque omnimodo salutis publicæ invigilaret **).

Proximis post *Galenum* seculis Medicorum non admodum multi cele-

*) Ita hos allocutus est Imperator; "Quapropter a præsentis tempore *Comitivæ* Archiattrorum honore te decoramus, ut inter salutis Magistris solus habearis eximius, et omnes iudicio tuo cedant, qui se ambitu mutuae contentionis excruciant. Esto arbiter artis egregiæ, eorumque distinguere conflictus, quos iudicare solebat affectus. In ipsis ægros, curas, contentiones noxias abscidis. Magnum munus est subditos habere prudentes et inter illos honorabilem fieri, quos reverentur cæteri." Indulge te quoque Palatio nostro, habito fiduciam ingrediendi (vide *Le Clerc* pag. 591.)

**) Quo magis huius seculi ingenium et mores appareant, non pigebit unam alteramve legem codicis *Justiniani* proferre. Huius codicis libri X titulus 52. de Professoribus et Medicis monstrat omnium disciplinarum Philosophiam minime principum indulgentia dignam visam, poetas nulla immunitatis prærogativa juvari, Grammaticos (vel) probatos, si non se utiles studentibus præbeant, reprobari posse; Medicos, quamvis a reprehensione non prorsus immunes sunt, lætiores, si extra invidiæ suspicionem audeo dicere, sortem experiri. De Medicis Imperator *Constantinus* ita sancivit (supra laudati tituli 52 l. 6) Medicos et maxime Archiatros vel ex Archiattris, Grammaticos, et Professores alios liberarum et doctorum legum una cum uxoribus et filiis, nec uon et rebus, quas in civitatibus suis possident, ab omni functione, et ab omnibus muneribus vel civilibus, vel publicis immunes esse præcipimus. — Mercedes etiam eis et salaria reddi iubemus, quo facilius liberalibus studiis et memoratis artibus multos instituunt. Lege 7 Imperator *Julianus* ita rescribit: Magistros studiorum doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde

facun-

celebritate nominis apud posteros inclaruerunt: Nonnullos historici expiscati sunt. Inter hos primum locum tenent seculo secundo (?) p. C. n. *Cælius Aurelianus*, tertio *Serenus Sammonicus* *), quarto *Oribasius* et *Theodorus Priscianus*, sexto *Alexander Trallianus*, septimo *Paulus Aegineta* aliique non bene multi. Hujus loci non est in ea, quæ horum virorum singuli præstiterint, inquirere, iisque fuscè exponendis immorari. Prætermittere tamen non possum, sectarum omnium studium jam hac epocha deferbuisset, æstumque refrixisset. *Theodorus* e *Methodicorum* familia opinionum ac subtilitatum philosophantium jugum præ ceteris sensit, iisque collum subtrahere adnixus est. "Si medicina", inquit, "minus eruditi ac rustici homines, natura tantum imbuti, non etiam philosophia occupati essent; levioribus ægritudinum incommodis vexaremur et faciliora remedia caperentur. Sed hæc via

facundia — jubeo, quisquis docere vult, non repente nec temere proficiat ad hoc munus, sed judicio ordinis probatus, decretum curialium mereatur optimorum conspirante consensu. Lege 9. Imperator *Valentinianus* et *Valens* sic rescribunt: Archiatri scientes annonaria sibi commoda a populi commodis (ministrari) honeste obsequi tenuioribus malint, quam turpiter servire divitibus. Qvos etiam ea patimur accipere, quæ sani offerunt pro obsequiis, non ea quæ periclitantes pro salute promittunt. Idem lege 10 ita rescribunt: Si quis in archiatri defuncti locum est promotionis meritis aggregandus, non ante eorum particeps fiat, quam primis, qui in ordine reperientur, septem vel eo amplius judicantibus, idoneus approbetur, ita tamen, ut quicumque fuerit admissus, non in priorum numerum statim veniat, sed eum ordinem consequatur, qui ceteris ad priora subvectis ultimus poterit inveniri.

- *) Is superstitione captus in febre intermittente carminibus et amuletis usus est. "Inscribas, ait, chartæ, quod dicitur *abracadabra* sæpius: et super repetas, sed detrahe summæ, et magis atque magis desint elementa figuris singula, quæ semper rapies et cetera figes, donec in angustum redigatur litera conum. His lino nexis collum redimere memento.

via ab illis omiſſa eſt, quibus, eloquentiæ ſtudioſis, ſcribendi ac diſputandi gloria major fuit *). Qui tum extiterunt viri, celebritate nominis clari, praxi ſe unice dederunt, Quare non mirum, ſi his laudi maxime cedit, quod morbos non paucos, ab antiquioribus medicis ſilentio prætermiſſos, ſolenter deſcripſerunt ac delinearunt, nova etiam medicamina tam ſimplicia quam compoſita, propria experientia ſreti, commendarunt, et praxin chirurgicam non parum provexerunt. Ab initio ſeculi quinti Mars nimis dominatus eſt, quam ut notabilia medicinae incrementa ſperari poſſent. Inter arma ſilent leges. Tum Muſæ ingemiſcunt, ſed Bellona bonis artibus et pacis ſtudiis inimica, quotquot iis ſtudent, eos flagello ſuo cædit, omniaque humano ſanguine, ſtrage, vaſtatione, incendio implet. Sub tam peſtilento ſidere omnes fere medicorum ſcholæ devaſtatæ ſunt, inſtructiſſimæ ac ſumptuoſiſſimæ bibliothecæ una cum urbibus florentiſſimis incendio deletæ. Sic rationis et cultus lumine fere extincto, gentes barbaræ et crudeles, inſuper Idololatria captæ, religionis ſive hæreſeos *Arianæ* quodam furore actæ, ubique favientes, ipſum Acheronta, ut cum poeta loquar, moventes, omnibus terris cultis ſpiſſas tenebras offuderunt. Omnes artes bonæ et ingenuæ demum perierunt, nullum non diſciplinæ genus exſtinctum eſt. Univerſum terrarum orbem cultum, populos, populorumque principes, quin cultiores hominum ordines ipſosque eruditos ſeculorum ignorantia corripuit. ſeculo octavo Arabes, qui tum Hiſpaniæ imperium tenuerunt, ſcholas medicas (Toleti et Cordubæ) denuo inſtituerunt. Iidem Græcorum ſcripta, quæ interitum effugerant, hinc inde ſparſa, Conſtantinopoli maxime collegerunt, e quibus præcepta medicinae, *Galen*i dogmata in primis, explicare, et ſcriptis, arabico ſermone divulgare coeperunt. Noſter *J. Badenius* de argumento conſini et de cauſa bonarum artium communi in epiſtola ad Cramerum (Anno 1765) Opuſcul. latin. Hafn. 1793. pag. 76. hæc ſcribit: "Arabes

*) Collect. *Aldin.* Med. ant. Baſ. 1532.

conflat seculo nono subitum invasisse Græcæ lingvæ studium, et multos eos undique conquisivisse græcos libros in primis in medicina et philosophia *Aristotelica*, quos in Arabicam linguam transferendos curaverunt etc." Equidem græcos in medicina libros non evagor. Arabicorum scriptorum principes fuerunt seculo nono *Serapion* et *Isaacus Israëlita*, seculo decimo *Haly Abbas* et *Rhazes*, undecimo *Avenzoar*, *Avicenna* et *Constantinus Africanus*, duodecimo *Albucafis*, *Averrhois* et *Mesue Christianus*. Hi novatores magnam quisque suæ ætatis famam consecuti sunt, eorumque scholæ ab exteris discendi cupidis multum frequentatæ. Eos omnes ab anatomiae exercitio seculi genius, cadavera vel attingentibus interminatus, prorsus prohibuit. Hinc iisdem tantum licuit ex priscorum scriptis sapere, casuque fortuito et audaci periculo cautis simulque peritis fieri. Apud eorum plurimos *Aristotelis* et *Galen*i auctoritas tantum valuit, ut parum abesset, quin in verba horum magistrorum jurarent. Quare offendimus Arabum medicinam Peripateticæ disciplinæ servitio itidem pressam. Chemiam Arabes non coluerunt tanquam disciplinam artis medicæ auxiliatricem, sed ut quæ mysteria artis metallurgicæ et chrysopoieticæ explicaret, et quidem sermone nimis metaphorico et hieroglyphico, quam ut, quæ docent, intelligi possint. Neque minus dolendum est, quod iidem Græcos scriptores in Arabicum sermonem vertentes, pingviqve Minerva id facientes, genuinum illorum sensum valde corruerint. Hisce convenit *J. Badonii* testimonium, qui in supra laudata epistola *) ubi de scholasticæ philosophiæ erroribus dolet, ita scribit: "qvot et quam gravibus eam philosophiam putemus inquinatam esse erroribus, quæ primum eo tempore nata sit, quo summa omnium divinarum humanarumque ignorantia ubiqve versaretur, deinde ab illa gente natales duxerit, quam omnium ineptissimam et superstitionissimam fuisse constat." Contra ea laus Arabibus merito tribuenda est, quod antiquæ eruditionis monumenta, quæ tum neglecta

*) I. I. p. 77.

lecta jacuerunt, omnium primi, Divino impetu velut acti, undecunque collegerint, ac per majorem orbis partem diffuderint. Iidem morborum nonnullos, nondum descriptos, inter quos variolæ, solerter pertractarunt; materiam medicam variis medicaminibus, ex. gr. manna, rheo, fenna, tamarindis, aliisque purgantibus, præcipue lenioribus, locupletarunt. Hæc generatim dicta sunt. Libet pauca addere de *Rhaze* et de *Avicenna*, quippe quorum scriptis ad juventutis institutionem Professores in alma Universitate Hafniensi postea quoque usi sunt. *Rhazes* Rei in provincia Chorofana natus est Anno 852. Is in urbem Bagdad anno ætatis 30 migravit. Ad medicinæ studium sero animum appulit. Studio indefessus nec a scribendo neque a legendo unquam abstinuit. Arabum *Galenus* existimatus est. In itineribus, quæ crebro fecit, inter Botánicos, Medicos oculos, et Chirurgos multum versatus est. Philosophiam, Astronomiam, rem medicam, et Musicam impense colens, peritissimus Alchymista habitus est. Ille idem composuit sic dictum *Continentem*, quod opus omnia, quæ ad medicinam a tempore *Hippocratis* ad *Isaacum* usque pertinent, quamvis continens, præfracte tamen et breviter conscriptum est. Dicitur præterea scripsisse 226 libros, quorum nonus præcipue, qui de curatione morborum agit, per aliquot secula fama adeo percrebuit, ut doctissimi Professores hunc in suis scholis publice explicarent, et in hoc argumento tractando tererent. Hoc opus e Græcis fontibus hausit, neque tamen raro ipse expertus loquitur. De morbis infantum librum integrum scripsit, in quo argumento ante eum nemo tam diligenter et tam plene versatus fuerat. Ignem Persicum, venam Medinensem, spinam ventosam is primus quoque descripsit. Neque quisquam ante hunc præparationum Chemicarum usum in medicina fecit. Is anno 932 interiit. *Avicenna* Bacchanæ in provincia Chorasana natus est circa annum 980. Is juvenis philosophiæ operam dedit, magnosque in disciplinis mathematicis progressus fecit; neque ita multo post in medicina inclaruit. Ille idem ingens opus confecit, cui *Canonis* nomen indidit. Hujus libri fama univer-

sam

sam Asiam peragrans in Europam transiit, et hanc quoque orbis partem adeo implevit, ut ab initio seculi undecimi ad instauratas denuo literas *Avicenna* fere solus feliciter regnaverit. Nihil tamen, inquit Cel. *Freind* *) apud hunc scriptorem inveni, quod non sit a *Galeno* sumtum, vel quod exigua mutatione non in *Rhaze* saltem aut *Haly Abbate* occurrat. *Avicenna* Anno 1036 obiit.

Medicinæ fortuna sub infelicium horum temporum decursu habet ne-
scio quid mirandum. Neque enim assidua vel atrocissima bella, neque ani-
lis superstitio, omnium mentes obcæcans et velut obsidens, neque Clerico-
rum sive crassa ignorantia sive auctoritas dominationem et tyrannidem spi-
rans — hæc inquam mala ne connixa quidem valuerunt nullum non salu-
taris hujus artis vestigium delere. Sub tam sævo imperio ars quidem inge-
muit; quæ eadem, ut interire non posset, id in causa fuit, quod hac arte
mortales carere non possunt.

Seculo undecimo schola Salernitana, cujus primordia minus nota, flo-
rere coepit. Huic scholæ tum moderatus est Monachus *Constantinus* Afri-
canus, quem Carthaginenses, apud quos natus erat, nimis eruditum existi-
mantes occidere voluerunt. Quid et quantum in arte hic præstitit, nostra mi-
nus interest, quam quid in literis. Is fuit vir eruditus Græcæ lingvæ maxi-
me et orientalium peritus, suoque tempore valde celebris **). Multa scrip-
sit, quorum plurima ex aliis tam Græcis quam Arabibus auctoribus hausit ***).
Scien-

*) Hist. medic. p. 237.

**) *Odericus* Monachus ita: In urbe salernitana, inquit, neminem Anno 1059 in medicinali arte præter quandam sapientem matronam sibi parem invenit *Constantinus* (vid *Riegels* de fati Chir. p. 251.)

***) vide *Gerhardi* Carionensis collect. de febr. p. 274. "Sciendum", inquit *Vale-
scus de Taranta*, "quod licet *Constantinus* imponat sibi, quod ipse fecit Pan-
technum, tamen fallitum est, quia *Rhazis* composuit ipsam, sicut ego
reperi

Scientiis medicis *Constantinus* apprime favit, quo deprecante procul dubio factum est, ut schola salernitana ducis *Roberti* liberalitatem anno 1076 experta sit. Ceteroquin mirum non est, si *Constantinus*, quique ætate ei æquales fuerunt, verbo Dei, miraculis, oleo sancto, precum et reliquiarum usui in morbis profligandis nimio plus tribuerint, contra quod facere oportuit, artem chirurgicam et obstetriciam prorsus neglexerint. Episcopi nimirum ipsique pontifices Romani medicinæ se hoc tempore immiscuerunt *). Postea scholæ salernitanæ fama serpens ita manavit, ut pro seminario medicinæ universi orbis terrarum habita sit. Statuta hujus scholæ, ex quo fundata est, præclara fuerunt, e quibus ceu exemplaribus non ita diu post medicorum instituta Neapoli, MontisPELLII, Bononiæ et Lutetiæ Parisiorum petita sunt. Demum Imperator *Fridericus secundus*, singularis literarum artiumque fautor, circiter annum 1225 huic scholæ privilegia magnifice indulgit, quæ ad medicinæ studium vel currentibus calcaria subderent. Ea res per aliquot secula intra pia desideria nihilominus substitit.

Inter medicos seculi decimi tertii eminent *Arnoldus Villanovanus*, Anno 1250 natus, vir eruditus, qui multum peregre profectus est, Alchymiam strenue coluit, demum ad annum 1313 Lutetiæ Parisiorum medicinam docuit; *Rogerus Baco*, Monachus anglicanus, anno 1214 natus, qui Astronomiæ, Chæmiæ et Physiæ experimentalis operam dedit; *Bernhardus Gordonius*, medicus gallicus, qui a medio hujus seculi ad initium sequentis floruit, atque

Mon-

reperi in quodam antiquissimo libro, ubi expresse ponitur in principio; incipit liber *Rhaphis* philosophi, verumtamen *Constantinus* mutavit titulum et proæmium. Etiam *Christianus* composuit viaticum et non *Constantinus*, ut fatetur *Gerhardus Carionensis* super eundem librum. Pereant ergo latrones, qui metunt et non seminaverunt, et ponunt falcem in messe aliena." !!!

*) *Riegels* l. l. p. 258. *Tertullian* adv. *Marcionem* Libr. II. c. 8. p. 418. "A demoniis liberare est curatio valetudinis."

MontisPELLII medicinæ Professor fuit; *Petrus de Abano* anno 1253 natus, qui Lutetiæ ac Constantinopoli medicinam fecit, postea hanc artem primum Bononiæ, deinde Patavii docuit; *Wilhelmus de Saliceto* aliique. Hi quidem viri, et plures his ætate æquales, in singulis disciplinis (*Baco* maxime in iis, quas coluit) medicinam aliquantum auxerunt, artis faciem non mutarunt.

Neque aliter de sequenti seculo est pronuntiandum, in quo pauci admodum aliquod nomen sunt consecuti. *Mathæus Sylvaticus*, anno 1310 Mantuæ natus, Archiater *Roberti* Siciliarum Regis, arti nihil profuit; nec magis *Johannes de Gaddesden* (Anglus) jactator, empiricus, magnique itidem nominis archiater; *Guido de Cauliaco* Pontificis *Clementis* VI archiater, in chirurgia inprimis celebris fuit, quam nonnihil auxit *). Præ ceteris hujus ævi laude dignus est *Mundinus* Mediolanensis. Is enim, quantacunque vi seculi genius ei obstitit, fecandis cadaveribus et quidem publice manum ipse admovit; ille idem Anatomiam circiter annum 1315 conscripsit, quæ quavis rudis, in lucem tamen protulit, quæ olim cognita fuerunt. Eandem disciplinam novis observationibus, ad uteri structuram maxime spectantibus, auxit. Hisce *Mundini* conatibus, teste *Freindio* **), anatomix studium quodammodo est denuo instauratum, ejusque anatomia usque ad renatas Literas ita floruit, ut nullum aliud systema in scholis suis statuta Academia Patavinæ doceri passi sint. Sic tandem spes arti medicæ iterum arrisit.

Denique seculo decimo quinto fors, artium et rerum humanarum domina, medicæ etiam arti plus commodi adjecit. Mitto *Basilium Valentinum*, Monachum, qui hoc ævo chemiam ad medicinam applicuit; mitto *Valescum de Taranta*, archiatrium gallicum, literis minus quam peritia celebrem; mitto *Gilbertum* Anglicanum, qui *Rhazem* compilare existimatus, primus inter

*) Is adhuc superfuit anno 1348, quo anno atrocissima quam descripsit, pestis horribilem mortalibus stragem intulit.

**) Hist. medic. p. 351.

inter suos, (ut *Guilielmus de Saliceto* inter Italos, et *Arnoldus Villanovus* inter Gallos) remediis chemicis morbos profligare expertus est. Minus uberes fuere fructus, quos hi arti attulerunt, quæ uberiores cepit, cum post subactum anno 1453 Orientis imperium *Emanuel Chrysoloras*, *Theodorus Gaza*, *Chalcondylas*, *Trapezuntius*, *Pletho*, *Gennadius* aliique viri eruditi, e Græcia in Italiam profugi, servatos suos Codices in Europam secum transvexerunt, Venetiis, Florentiæ, Romæ imprimis domicilium quærentes. Horum virorum adventu non Græcæ modo lingvæ usus inter eruditos renatus est, sed etiam medicina Græca, studio in primis *Johannis Fernelii*, *Ludovici Duretii* et *Guilielmi Ballonii*, Latino sermone est sensim investita. Ita factum est, ut *Hippocratis* et *Galenii* maxime doctrina medicos Europæos occupatos iterum tenuerit. Idem de disciplinis medicinæ auxiliatricibus valere manifestum est. Id exemplo suo confirmat *Hermolaus Barbarus*, vir eloquentia doctrina et judicio insignis. Is sui seculi ignorantiae inimicus, quamvis non Medicinæ studuit, Naturæ tamen studio operam sedulo dedit, suisque castigationibus in *Plinii* historiam naturalem, neque minus latina *Dioscoridis* versione arti medicæ multum lucis affudit. Nascentem hanc artis medicæ fortunam non parum juvit bellum sic dictum theologicum, quod hoc seculo exarsit. Etenim si non universæ hierarchiæ certe pontificis Romani jugum excussum, conciliis sive synodis obsequium coecum ac fervile masculine denegatum, ingenia humana, spissæ ignorantiae tenebris inductis sopita, evigilare jussa sunt, et, quamvis libertatem sentiendi, qualis apud Græcos et Romanos olim vixit, terris redditam dicere non ausim, literarum tamen et lingvarum doctarum studium magis fervuit, ingenio, eruditioni, doctrinæ, animique virtuti, quam eandem dominatio tamen non nunquam fregit, suus honos denuo accessit *). Præter hæc *Ars typographica*, circa medium hujus seculi,

*) vide *Usfings Kirkehistorie* I D. §. 14 og 21. vide etiam *Statistisk, Juridisk*

seculi, nimirum inter annos 1436 et 1440, inventa, omnibus disciplinis mire profuit, quæ ministra cognitionis divitiarum, quilibet in quacunque arte profectus, quodvis artis nullæ non ingenuæ augmentum, ad terras remotissimas velocissimo cursu ferri et tutissime servari possent. Hosce eventus Deus Optimus Maximus, rebus humanis providens, bene conjunxerat, cum eodem seculo varii morbi populares, scilicet scorbutus anno 1482, sudor anglicanus anno 1483, foeda lues venerea anno 1492 Europam invadere cœperunt, et universo generi humano interitum minati sunt. Sic in exteris regionibus *Medicinam Hippocraticam restauratam* invenimus eodem fere tempore, quo Universitas Hafniensis (Anno 1478) fundata est. "In patria liberi olim referebant, ut *Tacitus* loquitur *), robora parentum, nec fæminarum numerare aut exfugere plagas pavent, cibosque et hortamina pugnantibus gestant." Bonos mores apud majores nostros plus valuisse, quam apud alias gentes optimas leges, idem rerum scriptor testatur. Hanc morum simplicitatem clerus suis placitis mutavit, quæ, quantum innovarunt, arti medicæ parum profuerunt. Utcunque sit, Annales patriæ nihil habent, patriam medicinam quod attinet, ad id temporis memoratu dignum. Ad undecimum seculum

og Litterarisk Bibliothek 4 B. Secretair *Gudenraths* Afhandling: "Kritisk Underføgelse om hvad den Ting er, man har givet det besynderlige Navn Misgjerninger imod Religionen." Pag. 58 hæc leguntur: "Vi ere skrækkelig uvidende, naar vi kunne troe, at den Morgendæmring, da (Reformationen fra det 11te Aarhundrede til Begyndelsen af det 16de) er den menneskelige Oplysnings Middagshøide" — paulo post in eadem pagina — "Skam over os, om vi blive staaende der, hvor han (*Luther*) begyndte, Protestanterne fremlagde Aar 1530 en Retfærdiggjørelse, som kaldes den augsborgske Troesbekjendelse. Den fremlagdes som et Forsvarsskrift, ei som en Regel for Efterkommernes Troe."

*) De situ, moribus et popul. Germ. Edit. per *Brotierum*. Par. 1776. Cap. VII. p. 13. Cap. 20. p. 23.

seculum usque mulieribus artis exercitium commissum fuisse scriptores fide digni perhibent *). Omnium primo anno 1043, postquam in campo, qvi *Lyrskov* dicitur, pugnatum fuerat, de Chirurgis et Medicis in patriæ historia mentio fit **). Anno 1182 *Abbas Stephanus* Tornacensis, ab *Archiepiscopo Absalone* iussus, huic theriacam a Parisiorum Lutetiis misit, "ut humile satis sed utile Xenium, magnis et potentibus viris acceptum, quorum et vitæ status fructuosus est in seculo, et exitus a seculo luctuosus" ***). Laudatum hoc antidotum confectum procul dubio fuit ad formulam *Andromachi*, sub imperio *Neronis* inventam. Magnates illud medicamen ab exteris quærere coacti sunt; nondum enim patria, quam bella et pontificis auctoritas æque vexabant, medicinam scienter doctos vel pharmacopolas habere potuit. Medicinæ exercitium sibi assumserant Clerici, etsi ærtem neque docti neque hujus periti. Ægrotis, qvi pro sanitate idolis sacrificassent, et a propinquis essent diffisi (ut narrat *Rambertus*) ****) baptismatis medelam contulerunt, eisqve sanitatem restituerunt. Quos curare clerici nesciverunt, leprosos maxime, Xenodochiis tradiderunt misericordia tacti *****). Vetusissima de arte medica scripta, quæ patria habet incolumbia (nimirum a seculo 13 et 15) quam abjectus artis medicæ status ante Universitatem Hafniensem

G 2

fue-

*) *M. Saxtorph* om Födsf. Hosp. Stift. i Vidensk. Selsk. Skr. 2 B. 1783. p. 112. *Sneedorffs* Saml. Skr. 1 B. p. 39.

**) *Nyerups* Udsigt over Fædr. Litter. i Midald. 1804. p. 5. "Efter Slaget paa *Lyrskovs* Hede lød Kongen forbinde sit Folk, som vare Saarede, og da Badskere og Læger vare saa saa i Hæren, at de ikke kunde overkomme at forbinde dem alle, saa udsögde Kongen 12 Mænd med bløde Hænder, og skikkede dem til at forbinde de Saarede; og bleve de samme Mænd derefter gode Læger af den Aarsag."

***) *Riegels* Chirurgiens Historie p. 92.

****) *Riegels* de satis Chirurgiæ p. 341.

*****) *Baden* om Lægevidenskabens Forf. i Oldt. p. 53.

fuerit, fatis superque confirmant *). Ab anno 1478 ad annum 1539, quo Universitas Hafniensis reformata est, *Petrus Albertus*, primus Cancellarius, *Alexander Kinkhorn*, (Regis Archiater) et *Torchillus Morsianus* (sacrorum olim Antistes, vir eruditione celebris) arti medicæ præfuerunt **). Quid sive ad juventutem arte instituendam sive ad artem ipsam evehendam a his viris præstitum invenimus, leve est, neque operæ pretium horum actis diutius immorari. Hos excusant quoque tam alia impedimenta, quam turbæ ac motus, quibus patria tum jactata fuit. Quare ad artis fatum apud exteras nationes revertor, et num quid, hoc temporis intervallo extra patriam memoratu dignum, præstitum sit, videbo.

Non ita multo post medicinam Hippocraticam, cui Itali et Galli operam maxime dederunt, instauratam multi medici Europæi, Arabum more, in exercitium Alchemiæ incumbere coeperunt. Hinc ars medica nova denuo impedimenta experta est, quæ per longum tempus magno detrimento illi fuerunt. Etenim cum auri sacra fames chemicos elusit, frustra sperantes viliora metalla in nobiliora, chemica arte, mutare; inter hos *Adepti* ista spe fere amentes postea surrexerunt, qui *lapidem philosophorum, essentiam quintam,*
do-

*) Hæc scripta sunt: Translatio poëmatis *Aemilii Maceri* (sive potius, ut quibusdam videtur *Odoboni*) a *Henrico Harpestrengio*, Canonico Roskildensi, et Codices a Clericis *Magistro Petro* et *Canuto Yuulo* conscripti, qui in Bibliotheca Regia adhuc servantur. (conf. *Herholdts Bidrag til Pharmac. og Med. Text. Historie* p. 3.)

**) *P. Albertus* anno 1493 artem typographicam primus in patriam intulit, duosque libros, nimirum fundamentum in Grammatica et regulas grammaticæ, illico imprimendos curavit. (vid. *Nyerups Udsigt over Fædr. Litter. i Middel-Ald.* p. 359.) *Alex Kinkhorn* post commorationem annorum decem, unde venerat, eo rediit. — *T. Morsianus* scripsit de causis et cura pestis. (vide *Barthol. cist. med.* p. 21.) et fragmenta varia medicinæ theoreticæ.

donumve Azoth se invenisse crederent, certe invenisse gloriarentur; cujus ope ut viliora metalla in aurum verti posse crediderunt, ita ægrotos homines (quos pro metallis ignobilibus habuerunt) in recte valentes (qui solis five auri ad instar iis fuerunt) transformare se posse opinabantur. Iidem omnia corpora tam cælestia quam mundana ex sale, sulphure, et mercurio constare diciturunt, atque phænomena morborum e chemicis principiis explicarunt, ope scilicet fermentationis, efferuescentiæ, putrefactionis, præcipitationis et sic porro. Lubricam hanc viam calcantes medici non pauci, interpretando magis, quam observando, famam quæsierunt. Inde factum, ut ars ipsa, etsi a prima sua origine experientiis innixa, jam non superstitione solum seculorum depressa, et philosophicis, Peripateticorum maxime, commentis obumbrata, sed Adeptorum etiam nec non Astrologorum deliramentis corrupta et depravata sit. Princeps *chemicæ* hujus sectæ erat *Paracelsus Theophrastus Bombastus ab Hohenheim*. Is natus anno 1493 (1541 demortuus) immodice se efferens, omnibus scriptoribus et Galenicis et Arabibus petulanter infensus fuit. Ipsum loquentem faciam: "Me, me inquam, sectabimini. Tu *Avicenna*, tu *Galene*, tu *Rhazes*, tu *Montagnane*, tu *Mesue*: non ego vos, sed vos me sectabimini, vos *Suevi*, vos *Misnenses*, vos *Colonienses*, vos *Vienenses*, vos quotquot *Danubius* aut *Rhenus* alit. Tu etiam *Italia*, tu *Dalmatia*, vos *Athenæ*, tu *Græce*, tu *Arabs*, tu *Israelita* — — Ego Monarcha ero." Sub vehementi hac animorum fermentatione et effervescentia sancta illa puritas artis *Hippocraticæ* iterum fere evanuit, a paucis tantum hinc inde servata. In laudem *Paracelsi* ejusque asseclarum id nominandum, ut variis remediis e regno in primis minerali petitis, scilicet mercurio, turpetho minerali aliisque æque efficacibus, quorum vires medicos tum latuerunt, fidem conciliarent. *Paracelsus* quoque auctoritatem magnorum nominum antea nimis cultorum suo impetu fregit, illamque de rebus, quæ artis medicæ sunt, cogitandi libertatem, (quam suis legibus vinctam, auctoritatum vinculo solutam esse convenit) ex parte restituit. Observatione dignum est,

inge-

ingenuam hanc in Æsculapii arte probandi aut improbandi facultatem incidisse in tempus, quo pontificia et conciliorum auctoritas a *Luthero* est impugnata et concussa. Nullus rerum et eventuum concursus est fortuitus, sed res magnæ Divino consilio regi videntur *).

Magnum itineris spatium emensus, portum, quem quærebam, intravi. Hæc, quæ selegi, et ad temporum ordinem disposui, momenta et universæ Medicinæ historiæ velut partes nobiliores quodammodo ostendunt, qualem in genere artem Professores primo tempore post Universitatem Hafniensem restauratam (anno 1539) juventuti tradere valuerint. De *singulis*, quas ars ambir, disciplinis pauca insuper addere constitui, quo clarius et apertius fiat, quando penes majores nostros stetit earum quamlibet aggredi et docere.

A. *Clinice medica* cum, ut ubivis terrarum sic in patria nostra, ipsa arte antiquior est; cui ergo mirum, si ea prima campi aream patribus aperuerit, in qua, quid possent, experiri voluerunt. Id ita factum *prælectionum catalogi* hujus temporis sat confirmant. Hi nempe satis ostendunt, ab anno 1539 ad hodiernum usque diem, magnam hanc artis partem, in quam ceteræ omnes desinunt, nunquam adhuc neglectam fuisse, sed quotannis a *Finkio* inde *Nestore*, ad nostrum, annis et meritis æque gravem, *Bangium*, et virente ætate florentem *Mynsterum* usque, utrumque collegam conjunctissimum, suæ disciplinæ alumni traditam esse. Quibus hæ partes mandatæ fuerunt, ii ad illustre *Hippocratis* exemplum a nimis fertili, interdum luxuriante, artis theoria, tanquam vaga cognitione et ab opinionum commentis, fere omnes recte abstinerunt, experientia indies crescente innixi magis et confisi. Clinices præceptorum et normarum disciplina ante metropolin, nosocomiis ceu scholis practicis instructam, medicæ juventuti parum suffecit, quæ, quamvis *Clinice*

*) Paracello coevi erant *Leonhardus Fuchs*, et *Hieronimus Cardanus*, quibus munus Professoris in medicina (Anno 1537-38) a Rege C. III. oblatum fuit. Horum uterque conditionem oblatam recusavit.

nice tam viva docentium voce, quam scriptis, tradita in patria fuerit, exteras tamen regiones petere et necessariam experientiarum copiam foras quærere coacta sit. Bene enim *Cicero*: Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis præcepta perceperint, quidquam magna laude dignum sine usu et exercitatione consequi possunt *). Demum Nosocomiis constitutis, *Fridericiano* in primis, anno 1756, exstructo, et Regali munificentia splendente; ut olim Athenas et Corinthum juvenes, bonarum artium cupiditate flagrant, adierunt, ita nostri juvenes, quotquot medicinæ student, non possunt, quin hoc *Æsculapii* templum magno cum fructu frequentent et pie venerentur.

B. *Pharmacologia* sive materia medica ut armamentarium, in quo reposita et disposita sunt arma, quibus medicus morbos oppugnat, Clinicæ arti fere æqualis fuit. Quæ doctrina cum tardius exculta et in quandam artis formam redacta est; Professores primo tempore id satis habuerunt, ut singulos morbos persequentes, ex *Dioscoride*, *Plinio*, aliisque media, cuivis morbo apta, invaderent. Id velut digito demonstrat prima medicamentorum taxa, *Hafniæ* edita anno 1619, quippe cui nulla pharmacopœa ceu fundamentum subdita sit **). Denique prodierunt magni illi viri *Helvicus Dietericus*, *Thomas Bartholinus*, *Olaus Borrichius*, *Nicolaus Steno*, *Georgius Fuienus*, *Otto Sperlingius*, *Petrus Theodoricus Payngkus*, ejusque filius *Ahaspherus*, et *Simon Pauli*, quorum ingenio et assiduo labore (inter annos 1638 et 1658)

ars

*) De offic. L. I. p. 41.

**) *Johannes Hartmannus*, Chemiæ laude celebris, nominatur primus, qui Chemiæ Professoris munere in Europa suuctus sit, in urbe Marpurgæ anno 1609, ubi Universitas fundata est anno 1527. Hujus viri Apophtegma; "Dogmata non juro in *Paracelsi* aut scita *Galenii*, vera utriusque placeant, falsa utriusque jacent." Prima medicamentorum taxa in Europa prodiiit anno 1538: "Des Apotegkers Taxt zu Lyndaw jnen von eynen Erlamen Rath daselbst geben."

ars Botanica et (ex arte chemica) Pharmacia in primis tantos progressus fecit, ut medicina Danica proprio Dispensatorio (anno 1658) ditata sit. Postea Pharmacologia seorsim in scholis tradita est, anno 1660 ab *Erasmio Bartholino* ("de proportionibus medicamentorum"); anno 1664 ab *Ostenfeldto* ("de remediis popularibus"); anno 1671 ab *Olao Borrichio* ("de pharmaceuticis preparationibus"); anno 1686 ille idem "*Chemiæ pharmaceuticæ elementa*" impertivit *). Remedia vegetabilia, *Galenica* perperam dicta, antiquitus maxime in usu fuerunt; post remedia chemica, *Sphagyrica* dicta, invaluerunt. Ceterum qualis seculi genius fuerit, quantosque progressus somnia adeptorum vel inter pharmacopolas fecerint, id ex titulo codicis, qui in Bibliotheca Regia servatur, satis intelligi potest **).

C. *Anatomia*. Hæc artis salutaris pars, cujus profectui Romani pontificis auctoritas et concilia obstiterunt, ut in aliis Europæ regionibus, quas gravis religio adeo opprescit, ut vita humana jaceret, sic in patria nostra, quam præter superstitionis jugum discordiæ ac turbæ tum temporis exagitarent, multo serius quam medicina clinica et pharmacologia est exulta. *Mundinus* jam anno 1305 Bononiæ exercitium hujus disciplinæ in Europa restaura-

rave-

*) Ab hoc loco non alienum est memorare *Laboratorium Chemicum*, quod *O. Borrichius*, (non actor rerum tantum et scriptor, sed sua etiam in Chemicum studium munificentia dignus sempiterna posteritatis memoria) alumnis paravit in Collegio, quod ab eo fundatum *Mediceum* dicitur. (vide *Badens Universitets Journal for Aaret 1794*).

**) "*Tractatus de lapide philosophorum admirabili, sive Tractatus was vom lapide philosophorum admirabili zu halten, und wo derselbe mit der heiligen Schrift, als dem wahren Eckstein Christo Jesu, sowohl auch dem grossen Welt Buch der Natur concordire, entgegengesetzt allen denen, so denselben ex rebus seu materiis vulgaribus, und nicht antimonio magico seu chao universali zu erlangen sich unternehmen wollen. (Auctore Benedicto Campero Pharmacopola Fridericiæ anno 1664, sub inscriptione: Loquente veritate, taceat descedatque mendacium!*"

raverat, atque 'anatomiam omnium humani corporis interiorum membrorum' scripserat (conf. pag. 48.), qui labor ut opus posthumum (defunctus est *Mundinus* anno 1318) post inventam (anno 1436-1450) *artem typographicam*, prima vice Paviæ anno 1478 in fol. e prelo prodiit. Proximo post tempore medicorum etiam non pauci exemplum *Mundini* secuti, hujus disciplinæ studio et exercitio claruerunt, multaque egregia olim cognitæ sensim addiderunt. Patriæ medicinæ uti anatomix lumen serius accensum fuit, ita ex quo nostri in Anatomiam incubuerunt, accensum lumen ad externos diffuderunt et posteris prætulerunt. Quo tempore Universitas Hafniensis fundata est, superstîtio septentrionem adhuc nimis coercuit, quam ut quisquis, quantum sciret, ab opinionum contagio ipse intactus humano cadaveri manum admovere auderet. Primi in Universitate Hafniensi Professores, foras acciti, suam anatomix scientiam apud externos sibi comparaverant. *Johannes Franciscus* inter annum 1560 et 1584 Osteologiam ad scripta *Galenii* sine ulla clara et evidenti demonstratione docere est velut coactus. *Andreas Christianus*, pia memoria, *Francisco* succedens, et ad annum 1601 munere Professoris functus, dum primus dissectiones publice instituere tentabat, similem ei, quam olim *Democritus*, fortunam (conf. p. 13.) expertus est. Ante annum 1628 alma nostra Universitas ne sceletum quidem possedit, et primum, quo *H. Arnicaus* scholam medicorum hoc anno donavit, rutrum manu tenens, patres exposuerunt, eo consilio, ut populus ad spectui illius ceu mortis symbolo advesceret. Nondum Hafniæ nosocomia fuerunt, e quibus medici humana cadavera impetrare possent; nec domus anatomica ante annum 1644 exstructa fuit. Hæc conjuncta monstrant præter et ultra Zootomiæ exercitium rerum naturalium studiosis nihil licuisse *).

Quæ a *Mundini* ævo, ab anno 1305 ad annum 1644 usque, in anatomia præstita sint, horum singula hic persequi non possum, neque si possem,

volo,

*) M. *Skjelderup*, Prolusio anno 1811.

volo. Satis habeo nominare viros, qui memoriam posteritatis meruerunt, quosque constat horum trium seculorum spatio scriptis anatomicis supra ceteros inclaruisse. Fuerunt sequentes: *Mundinus mediolanensis* (1). *Antonius Zenon* (2). *Johannes de Ketham* (3). *Alexander Benedictus* (4). *Magnus Hundt* (5). *Gabriel de Zerbis* (6). *Jacobus Berengarius Carpenfis* (7). *Alexander Achillinus* (8). *Andreas Lacuna* (9). *Johannes Guntherus Andernachus* (10). *Johannes Dryander* (11). *Nicolaus Massa* (12). *Andreas Vesalius* (13). *Carolus Stephanus* (14). *Matthæus Curtius* (15). *Jacobus Sylvius* (16). *Realdus Columbus* (17). *Gabriel Fallopius* (18). *Hieronimus Fabricius ab Aquapendente* (19). *Julius Cæsar Arantius* (20). *Johannes Baptista Cananus* (21). *Johannes Philippus Ingrassias* (22). *Constantinus Varolius* (23). *Volcherus Coiterus* (24). *Samuel Albertus* (25). *Archangelus Piccolhomimus* (26). *Andreas Laurentius* (27). *Johannes Fessinus* (28). *Casparus Bauhinus* (29). *Guilhelmus Harvæus* (30). *Adrianus Spigelius* (31). *Casparus Asellus* (32). *Casparus Hofmannus* (33). *Johannes Veslingius* (34). *Johannes Riolanus junior* (35).

- 1) *Anatome omnium C. H. membr. Paviæ 1478. fol.* 2) *De natura hum. et embryone Venet. 1491. 4.* 3) *Fasciculus de Medicina. Venet. 1491. 4.* 4) *De Anatomia Lib. V. Venet. 1493. 8. ibid. 1502, Cölen 1527, Venet. 1533. fol. Basil. 1549. fol. 4.* 5) *Anthropologium Lips. 1501. c. figuris anatomicis ligneis.* 6) *Anatomia C. H. Venet. 1502. Marpurg. 1533. fol. ibid. 1537. 4. 1545. 4. simul cum anatomia Mundini.* 7) *Commentarium in anatomiam Mundini. Bonon. 1521. 4.* 8) *Anatomia C. H. et Comment. in Anatom. Mundini (vide opera omn. Venet. 1568).* 9) *Methodus anatom Paris 1535. 8.* 10) *Institutiones anatom. Basilicæ 1536. 8. Eandem edit. Andr. Vesalii Patav. 1558. 8.* 11) *Anat. Capitis Hum. Marpurg. 1537. fol. Annotat. in Anat. Mundini, adject. proem. et figur. ibid. 1541. 4.* 12) *Anat. introductor. Venet. 1536. 4.* 13) *De C. H. fabrica Lib. VII. Basil. 1543. 1555. fol. c. figuris.* 14) *De dissectione C. H. Paris 1545. fol. c. figuris.* 15) *Explicatio in Anat. Mundini Pav. 1550. 8.*

Quod Nostri hoc temporis intervallo in anatomia effecerunt, id consulto distuli, ut seorsim oculis et menti lectoris subjici posset. In patria anatomiam docentes cum haberent, quæ sequi possent; parum contenti iis, quæ ab aliis inventa acceperant, vehementi ardore flagrant, anatomicum studium amplexi sunt. Ante ævum *Caspari Bartholini* (patris), anno 1585 nati et anno 1629 denati, nemo in patria inventus est, qui hoc studium multum juverit. Is apud exteros degens, supra laudatorum anatomicorum ducibus maxime usus est *Hieronimo Fabricio ab Aquapendente*, *Julio Casserio* et *Casparo Bauhino*. A magnis his viris edoctus, et manu exercitus, *J. Casserio* præceptori in editione sui operis, *Pentasthesion*, seu de quinque sensibus

H 2

bus

- 16) Isagoge anatomica aliaque (vide ejus opera edit. *Renat. Moreau* Genev. 1630. fol.) 17) De re anatomica Lib. XV. Venet. 1559. fol. 18) Observat. Anat. Venet. 1561. 8. Exposit. in *Galen* L. de ossibus Venet. 1570. 8. 19) Tractatus varii: de venarum ostiis aliisque (vide opera omn. Lips. 1687. fol.) 20) Observat. anat. Venet. 1561; de foetu humano ibid. 1587, 1595. 4. 21) Musculorum H. C. picturat. dissect. Ferar. 1572. 4. 22) Comment. in *Galenum* de ossibus Panorm. 1572. 4. 23) Anatomia s. de resolutione C. H. Francof. 1591. 8vo. 24) Tabulæ de Cartilaginibus Bonon. 1566. fol. diversorum animalium sceletorum explanationes Norib. 1575. fol. c. fig.; externarum et internarum H. C. partium tabulæ ibid. 1573; historia ossium infantis etc. 25) Historia C. H. Witteb. 1583. 8. Observat. anat. ibid. 1620. 8. 26) Prælectiones anatom. Romæ 1586. fol. 27) Hist. anat. C. H. Paris 1600. 28) Hist. anat. Pragensis; tract. de ossibus Witteb. 1601. 8. Examen observ. anat. *Fallop*ii Hanov. 1610. 8. 29) Instit. anat. Basil. 1604. 8. De C. H. fabrica s. theatr. anat. Francof. 1605. 8. 30) Exercitat. de motu cordis et sanguinis Francof. 1623. 4. 31) De formato foetu; de H. C. fabrica Venet. 1627. fol. 32) De lacteis venis 1628. 4. 33) Comment. in *Galenum* de usu partium Francof. 1630. 34) Syntagma anatomicum Patav. 1641. 35) Schola anatom., osteologia, encheiridium anatom. aliaque.

bus dicti *) magno auxilio fuit. Dein suas ipsius *institutiones anatomicas* composuit, quæ anno 1611 Wittenbergæ prodierunt. Hoc opus minus voto omnium eruditorum auctori successit, neque effecit, ut anatomiae studium primo post *C. Bartholini* reditum tempore Hafniæ floresceret. A studio anatomico Criticorum objurgationes eum adeo non deterruerunt, ut his potius exacuatus, ad illud, quantum tempora tulerunt, exercendum alumnis faciem prætulit. Id clare monstrant *Controversiæ ejus anatomicæ*, anno 1631 Goslariae typis divulgatae **). In anatomicis magis fere, quam *C. Bartholinus*, versatus fuit *Henningus Arnisæus* (ab anno 1620 Regis *C. IV.* Archiater). Is præter plura, a hoc loco aliena, scripsit disquisitiones de terminis legitimis partus humani, nec non observationes et controversias anatomicas ***). Ex artis annalibus etiam comperimus *H. Arnisæum* esse eum, qui cadavera humana secuit ac præparavit, quibus *Chr. Gertherus*, pictor celeberrimus, jussu *Henrici Julii*, Ducis Brunsvicensis, in suarum figurarum et tabularum informatione usus est. Imagines has *Corringius* tanquam sine exemplo optimas laudat.

Proxime post *Arnisæum*, eodem fere tempore surgunt duumviri *Simon Pauli* et *Thomas Bartholinus*, quibus Danorum anatomia et magnum incrementum et summum gloriæ fastigium debet. *Simon Pauli*, anno 1641, primus *Galenum* de ossibus ad Sceletum Universitatis, a magno *Olao Wormio* anno 1628 confectum, publice explicavit ****), idem anno 1643 anatomiae ori-

*) Venet. 1609. fol.

**) *Caspari Bartholini* Adversarii in primis erant *Johannes Riolanus, junior*, et *Casparus Hofmannus*. *Riolanus Bartholinum* vocat anatomicum *umbraticum*, qui humani corporis dissectioni manum nunquam admoverit, sed e picturis, vel animalium solummodo dissectionibus, anatomen didicerit. Ejusdem officii neglecti *Bartholinum* reum agit *Hofmannus*.

***) junctim edit. Francofort. anno 1642. 12.

****) Oratio introductoria Hafn. 1641.

originem præstantiam et utilitatem depinxit *), atque domo anatomica, anno 1644 exstructa, demonstrationes anatomicas in cadavere humano publice habuit. Insuper postea illius cura anno 1648 *Th. Bartholini* anatomia et *Julii Casserii* tabulæ anatomicæ nec non *Adriani Spigelii* Tract. de foetu formato anno 1656 in germanicam linguam translata sunt. Interea *Th. Bartholinus* anatomiam parentis *Caspari Bartholini* novis observationibus et figuris locupletatam **) ediderat, qui liber secunda vice jam anno 1645 ibidem auctus, atque tertia vice ad sanguinis circulationem reformatus, cum novis iconibus ibidem 1651, 1669, Hagæ-Comit. 1655, 1660, 1663, 1669 divulgatus est ***). Ille idem anno 1648, summa ingenii vi, quæ polluit, vindi-
ciis anatomicis, quas *Casp. Hofmanno*, *Riolano*, aliisque opposuit, paren-
tem defunctum mascule defendit ****). Præter hæc magna, nova tum tem-
poris doctrina de vasis lacteis et lymphaticis, auctoris nomen immortalitati com-
mendavit *****), neque minus alia scripta fere innumera, quæ intra paucos
annos

*) Syntagma! Hafn. 1643.

**) Lugd. Batav. anno 1641. 8vo.

***) Quantam admirationem anatomia *Th. Bartholini* in omnibus fere terris cultis movit, id nulla res clarius monstrat, quam multæ versiones hujus operis, apud varias nationes. Primam ejus versionem, curante *Simone Pauli* in fructum chirurgorum, germanice edidit *Mich. Kirstenius*, Hafniæ 1648; ibidem 1657; secunda vice idem liber in linguam gallicam versus prodiit cura *Abrah. Prataei*, Lut. Paris 1646 in forma 4; quæ versio italicis versibus reddita Hostil contalgenus Flor. 1651 in form. 12. Tertiam editionem in Belgicam linguam transtulit *Thomas Staffart*. Leiden 1653. 8, Hagæ 1658. 8. Leiden 1669. 8. Eadem editio in Anglicam linguam versa prodiit. Lond. 8. Idem liber quarto ad circulationem sanguinis et vasa lymphatica renovatus Leid. 1673 in 8. Lugd. Gall. 1676. 4.

****) Hafniæ in forma 4.

*****) Scripsit de hoc argumento; *Histor. anat. de lacteis thoracicis in homine brutis-*

annos elaboravit, postquam in munus *Simonis Pauli* anno 1647 successerat *). E his satis intelligi potest nec unquam, nec ullibi terrarum, anatomiam corporis humani magis quam sub immortalibus hisce viris floruisse. Sic anatomia patriæ tarde emerfit, excoli cæpta cito crevit. Quæ ferius hujus disciplinæ fortuna fuerit, inclytus noster *M. Skjelderup*, collega conjunctissimus et amicissimus nuper dilucide exposuit **).

D.

brutisque observatis Hafn. 1652. 4to. London 1652. 12mo. Parisiis 1653. 8vo. Genuæ 1654. 8vo. Lugd. Batav. 1654. 12mo. Heidelberg. 1659. 8vo. nec non inter opuscula anat. Hafn. 1670. 8vo. —: De lacteis thoracicis dubia anatomica et an hepatis funus immutet medendi methodum. Hafn. 1653. 4to. Parisiis 1653. 8vo. Leidæ, Heidelbergæ 1659. 8vo. etiam inter opuscula anat. 1670. 8vo. —: Vasa lymphatica in animalibus inventa, et hepatis exsequiæ. Hafn. 1653. 4to. Parisiis 1653. 8vo. Genuæ. Leid. Heidelberg. alibique, item inter opusc. anat. —: Vasa lymphatica in homine inventa Hafn. 1654. 4to et in opusc. anat. 1670. —: Defensio vasorum lacteorum et lymphaticorum adversus *J. Riolanum* Hafn. 1655. 4to. (opposita hujus viri animadversionibus Parisiis 1653. 8vo.) —: Examen Lactorum contra *Riolanum* et *Harvejum* Hafn. 1655. 4to. Francof. 1656. 4to. item inter opuscul. anat. —: Specilegia duo ex Vasis lymphaticis, ubi viro-
rum *Glissonii*, *Pecqueti*, *Backii*, *Cattierii*, *Le Noble*, *Tardy*, *Whartoni*, *Charletoni*, *Bilsii* etc. sententiæ expenduntur et examinantur Hafn. 1657, 1660. 4to seorsim, junctim vero Amstel. 1661 edente *Gerardo Blasio*.

*) vide *Animadversiones in Anatomica Hofmanni* 1648. 4to. — Collegium disputationibus XVIII adornatum ibid. 1651. 4to. — *Historiarum anatar. Centuria prima et secunda* ibid. 1654. 4. —; Hagæ comit. Roderodami, Amstelodami 1654. 8. Germanice edita a *G. Segero* Francof. 1657. 8vo. Belgice Amstelod. 1657. 8vo. Hist. anat. cent. tert. et quart. Hafn. 1657. 8vo. et alibi —; quinta et sexta Hafn. 1660. 8vo. — multa alia eximia.

**) *Prolusio* Hafn. anno 1811.

D. Chirurgia, ex quo nata est, eandem fere fortunam habuit, quam medicina clinica. Harum utraqve, solis experimentis olim innixa, fidentius exercita prius est, quam ad artis dignitatem ascenderet. De chirurgia Ægyptiorum, quorum laudem etiam in hac arte Græci invidiosi obscurarunt, pauca tantum literis prodita sunt, quorum memoratu digniora supra attulimus. In quo loco chirurgia apud Græcos et Romanos ante *Celsi* ætatem fuit, hujus viri scripta clare ostendunt. Multa remedia externa jam tum tentata fuerunt, non pauca artis instrumenta ingeniose excogitata, variæ simul operationes chirurgicæ audacter institutæ. Horum singula quo mius persequi possim, hujus scriptionis limites prohibent; tantummodo moneo, chirurgiam, qualis tum fuerit, ob anatomix maxime rationem adeo imperfectam, incertum ægrotis auxilium plerumque promississe. Quæ enim temeritas major quam innocenti humano corpori aut cultrum aut ignem admoveere, nisi illius organa, saltem præcipua, cognita habeas. O felicem, quem sub tali conditione fortuna nunquam fefellit *)! Speciatim memorandum est, chirurgiam *Celsi* tempore ad hæmorrhagias e vase læso inhibendas multo plus quam olim valuisse, etiam plus quam diu post ad *Paræi* ævum usque effecisse. Ipse *Celsus* de his artis remediis ita loquitur: Quæ, inquit, res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, et ob id ipsum inducentibus crustam (quamvis pleraque ex his sangvinem supprimunt) sit utendum: sed si semel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod si illa quoque profluvio vincuntur, *venæ* (scilicet: arteriæ), quæ sangvinem fundunt, apprehendendæ, circaque id, quod ictum est, duobus locis deligendæ intercidendæque sunt, ut et in se ipsæ coeant, et nihilominus ora præclusa habeant. Ubi ne id quidem res patitur, ferro candenti aduri' **). Post chirurgia sortem fere

*) *Albucasis* affert historiam hominis, qui Ischiade laborans, anatomix ignorantia interemtus sit, cum Chirurgus ejus tarsum canterio usisset, tendinesque in isto loco læsisset. (vide *Freindi Hist. med.* p. 271.)

**) *Libr. V. c. 26. p. 290.*

fere æque tristem, ac ceteræ disciplinæ et artes, experta est; verumtamen minus particeps discordiarum, quibus medicorum sectæ inter se olim jactabantur. Scilicet chirurgiæ præcepta, saltem quatenus mechanismus artis ad hæc ducit, sensui communi et sanæ rationi magis exposita, facilius intelliguntur, artificisque manum dextram et usu adsvectam magis exigunt quam animum profundis meditationibus et altissimis studiis immersum. Hac de causa, ut videtur, chirurgorum bene multi, utilia ambitiosis præferentes, plus ingenio et arte quam eruditione et doctrina valuerunt. Arabes, quamvis anatomiam neglexerunt, chirurgiam nihilominus exercuisse, eamque observationibus bene multis locupletasse non inficias ibo. Sic ars sensim amplificata quidem est, incerta tamen ac levifida diu mansit; nec quidem primo post *Mundinum* tempore (an. 1305 - 1318) magnos progressus fecit. Hoc liquet e systemate chirurgico, quod anno 1363 conscripsit *Guido de Cauliaco* *), Professor Monspeliensis, vir, si cum suis coevis comparatur, doctrina et experientiis insignis. E sua, quam de chirurgiæ ratione conscripsit, historia cognoscimus, quinque tum sectas inter hujus artis Professores fuisse. Harum prima, seculo 12 Salerni florens, *Rogerium*, et *Rolandum*, qui hunc paulo post compilavit, sequens, omnibus vulneribus, abscessibusque sine ullo discrimine *cataplasmata* admovit; secunda, quæ *Brunum* et *Theodoricum* (utrumque seculi 13) confectata, in iisdem morbis *vinum* unice svasit; tertia ducibus *Guil. de Saliceto* hujusque compilatore *Lanfranco* (qui ambo itidem seculi 13 sunt) mediam viam secans, vulnera *unguentis molliibusque emplastris* tractavit; quarta Germanorum secta fuit, quæ *Paracelsi* castra sequens, *oleum* et *lanam*, *potiones* et *cantamina* promiscue adhibuit; quinta demum muliercularum vulgiqve imperiti, qui in omnibus morbis ad *Sanctos* duntaxat confugerunt **). Ab hoc tempore ad *Ambrosii Paræi* ætatem usque (scilicet medium

*) Chirurgiæ tractatus VII Venet. 1490. fol.

**) Collect. chir. latino-barb. Venet. 1499.

dium seculi 16) quo temporis intervallō anatomiae studium non nihil profecit (conf. p. 17) chirurgiae facies fere immutata mansit. Magnus hic vir *ligatura arteriarum* primus post *Celsum* (conf. p. 63) denuo usus, praestantissimum hoc artis remedium, seculorum oblivione sepultum, in lucem protraxit, illudque posteritati vel ante *Harvaei* aetatem (1628) commendavit *). Ipse auctor ingenue fatetur, de hoc remedio se nihil unquam five visu five auditu percepisse, sed experimenti instituendi ansam ex quibusdam verbis in *Galeno* de vulneribus arripuisse, quod illi tam bene cesserit, ut afflatu quodam Divino id se consecutum existimaret. Fatendum quoque est, e hoc illius invento maxima commoda ad artem pervenisse.

Hactenus de chirurgia generatim. Hujus disciplinae fata fortisque vicissitudo in patria, sub asidua illa temporum morumque vertigine, nimis adhuc densis tenebris involuta jacent. Nescimus, num vel Aegyptiorum, Graecorum, Arabum, Latino barbarorum codices manuscripti ad septentrionem prius pervenerint, quam ars typographica inventa sit, neque minus, si qui pervenerint, quinam? Aequae incertum est, num chirurgi tum temporis ad codices in his lingvis intelligendos satis eruditi fuerint. Numerus chirurgorum literatorum, inquit *Riegels* **), seculo XVI vel in Gallia exiguus fuit. In patria omnis medicina clinica, tam chirurgica quam medica, ab antiquissimis inde temporibus mulierum manibus (velut ad normam 5tae *Guidonis* sectae) credita fuisse videtur ***). Seculo XI (nimirum *Avicennae* et *Albucasis* aetate (conf. p. 44.)), de viris qui utramque artem exercuerunt, pri-

ma

*) Opera lat. reddit. per *Jo. Guillemeau*. Paris 1582. fol.

**) pag. 358.

***) *M. Saxtorph* i Samling af Vidensk. Selsk. Skrift. 2 B. 1783. p. 112. *Sneedorffs* samlede Skrift. 1 B. p. 59.

ma mentio fit *). Videtur quoque ars medendi, jam tum in duas partes inter *medicos* et *chirurgos* divisa, quorum tamen utraque nullius momenti cense-
feri potest. Nec a seculo XI ad Universitatem denuo restauratam ullum me-
moratu dignum chirurgiæ Danicæ incrementum scripta produnt: neque ante
Simonis Pauli tempus (an. 1639) chirurgis licuit anatomia corporis humani,
tam necessario hujus artis subsidio, institui. Olim quoque defuerunt noso-
comia, quæ ceu scholæ practicæ iis aditum ad artis exercitium aperirent **).
Demum non liquet, quo tempore primus instrumentorum chirurgicorum
opifex chirurgiam Danicam sublevavit. Ex his colligi potest, quantum
scientiæ, veritate non violata,tribuendum sit illis chirurgis, quorum causa
Rex *Fr. II* jam anno 1577 *Collegium chirurgicum* fundavit. Eos, si quid
artis tenuerunt, peregrinos fuisse, quæ supra attuli, credo, manifestant.
Beatus noster *Riegels*, cujus ardor pro studio chirurgico eximius gratiam
posteritatis meret, medicinæ Professores, qui *Casparum Bartholinum* præi-
verunt, inique vituperat, "quod anatomiam forte non nisi ex libris docue-
rint, nec forte chirurgiam administraverint, atque idcirco favore erga chirur-
gos caruerint" ***). At si chirurgiæ facies talis in patria fuit, qualem su-
pra exhibui, quid tum, quæso, eruditæ hisce viris amplius licuit? Valde ve-
reor, ne ea, quam autor medicis intendit, vituperatio idemque contemptus
in ejusdem temporis chirurgos merito verti possit. Ii suam fere omnem sa-
pientiam e scriptis *Albucasis*, et *Styllei* in primis ****), cujus anatomia et
me-

*) *Nyerups* Udsigt over Fædrenes. Lit. i Middelald. 1804. p. 5. conf. hujus
prolusionis pag. 51.

**) *Baden* om Lægevidenskabens Forf. i Oldtiden og Middelald. 1801.

***) De fatis chirurg. p. 358.

****) Titulus hujus libri est: "Handbuch des *Chirurgiæ*, darinn gantz eigent-
lich vnnnd grundtlich gelehret wird nemlich, was *Chirurgia* sey, mit einer
nützlichen anatomischen Beschreibung, sehr dienstlich vnd nothwendig,
nicht

medendi ars æque imperfecta, hauserunt. Sic jusfit necessitas, sic tempora, sic mores voluerunt *). Post *Simonem Pauli* et *Thomam Bartholinum* patria non paucos certe in anatomia bene edoctos habuit chirurgos; eodem tempore anatomia multum provecta (conf. p. 60) studium chirurgicum valde juvit; tum etiam *Wilhelmi Fabricii ab Aquapendente* et *Ambrosii Paræi* opera libros, quos nuper nominavi, e manibus chirurgorum excussisse videntur. Ad juventutem vero in arte exercendam patres adhuc nosocomiis ceu scholis practicis caruerunt. Ipsius artis dignitatem illius temporis professores sane non ignorarunt, multo minus eam vilipenderunt; contra de ipsius progressu valde solliciti fuerunt. Hoc e variis literarum monumentis manifestum **).

I 2

E.

nicht allein den jungen angehenden Chirurgen, sondern auch allen Liebhabern der Kunst, zu freundlichem Dienst vnd Wolgefallen beschrieben vnd an Tag gegeben, durch *M. Petrum von der Styllé*, Barbierer vnd Wund-Arzt. zu Franckfurt am Mayn. *Copenhagen*, in Verlegung *Peter Haubolds* 1651.

*) conf. C. IV Kirke-Ordinantz af 2den Jul. 1607. In hac lege sermo quidem est de Nosocomiis, communibus dictis, instituendis, in quæ leprosi aliiqve ægroti recipi possent; sed neque medicorum nec chirurgorum, qui horum ægrotorum curam gererent, ulla mentio fit. In victus ratione et balnei usu omnis fere sanationis spes tum adhuc posita est. "Der skal vel holdes en Badstue for dem alle, men dog saa, at der holdes underskedelige Tider, paa hvilke hver efter sin Leilighed skal indgaae, at de ikke skulle indbyrdes være Aarsag til hverandres ydermere Fordervelse. De Syger, som lægelige ere, saasom Pokker (Lues venerea) dem skal *Lægerne udi Kiøbstæderne* giøre deres Beste til, og legge flitteligen Vind paa at læge dem, og tage en billig Løn for deres Arbeid og Omkostning, at de Fattige maae ei allene opholdes, men ogsaa hielpes til Førlighed, saameget som mueligt er."

**) Ad id illustrandum uno exemplo contentus ero. *Andreas Toxotius* (Neapoli Falstorum) anno 1614 ad *Olaum Wormium* ita scribit: *Jacobus Guil-*

E. Ars obstetricia. Hujus sortem in patria cum ante paucos annos *Mathias Saxtorphius*, cujus nomen emori non potest, fufe et accurate exposuit *); hanc prætereo, ne rem actam agere videar. Moneo tantummodo, Divinam hanc artem ante institutum nosocomium puerperarum parum cultam fuisse **); neque hujus artis præcepta ante annum 1739 obstetricibus et alum-
nis

Guilmeus, Regius apud Parisienses chirurgus, emendatiorem magisque adauctam operis sui chirurgici (*Paræi* nempe) editionem parturiebat, quæ si ad oculos pervenerit tuos, fac me certior. Semper a teneris chirurgico deditus fui studio, et etiamnum undique colligo et corrado quoslibet; quotquot autem invenio, vel in methodo, vel artis pragmatia poenitendos committunt hinc inde errores. Optandum unice facultatem tandem illam certa theorematum methodo, nec non tutis pharmacis instructam in publicum communi bono prodituram. Huic *Wormius* anno 1616 ita respondet: "Te Danicæ nostræ Machaonem rara quædam longo usu et manuali experientia in chirurgicis moliri auguror. Certe nobilissima hæc medicinæ pars, ut ab imposturis et carnificinis barbitonorum nostrorum per te vindicetur, efflagitat. Chirurgicas *Aquapendentis* operationes remitto. *Olaus Borrichius* de nuper laudato (pag. 65.) *Paræi* invento hæc habet: Est quod gaudeant experimentis addicti Provinciales, inque scenam prodeant alacriores, novis beaturi secula inventis: quæ inter ad nos quoque jam, Gallo auctore, transiit illa omni ævo hactenus inaudita sistendi sangvinis ratio Pythagoricam usu salutari meritura heta-comben. (Dedicat, ad Hermetis sapientiam anno 1674)

*) Om Födsels-Hosp. Stifvelse i Nye Saml. af Vid. Selsk. Skrift. 2 D. 1783 p. 123.

**) conf Regis C. IV Kirke-Ordinanz af 2den Jul. 1607 quæ inter plura præscribit: "Saadanne Jordemødre skal man have, som ere ærlige og gudsfrygtige, som forstaae sig noget paa sit Embede. — Prædicanterne skulle undervise disse Jordemødre, hvorledes de sig skulle have, baade med Barsel-Qvinder og med Fosteret. De kunne trøste Qvinderne med, at Gud er selv nærværendes tilstæde, giørendes selv det beste, dersom han
pac-

nis Universitatis tradita, quo tempore *B. J. de Buchwald* primus inclaruit. — Transeo quoque *Chemiæ* et *Pharmacis* sortem in patria, cum hoc argumentum alio loco ipse persequi conatus sum *).

F. Physiologia. Antiquitas, coelum et terram dum intuebatur, rerum, quæ in sensus caderent, impulsu excitata, et rudi harum forma non acquiescens, admirabili et humanæ naturæ insita sciendi verique cognoscendi cupiditate flagravat. Tum mens in objecta altius penetrare studuit, ut phænomenorum causas erueret et persequeretur. At quamdiu medicinæ studium universæ sapientiæ pars habita sit (pag. 16) philosophi in mentis humanæ vim et functiones maxime intenti, *Psychologiam* prius egregie illustrarunt, quam cuncta vitæ phænomena e corporis structura explicare, seu *Physiologiæ* fundamenta struere conati sint. Quin valde probabilis est hæc conjectura; physiologiam doctrinæ de animi facultatibus et ægritudinibus originem suam debere. *Plato* saltem, in cupiditatum differentias inqvirens, atque tria sapientiæ studiose bona statuens, alia nimirum corporis, alia fortunæ, alia animi; illam appetitionem, quæ in corporis duntaxat bona irrumpit, ex jecore, quæ in externis fortunæ bonis versatur, ex corde, quæ demum animi bona proprie sunt, ex sola voluntate, cerebro, ceu proximo mentis organo, insita, oriri docet. *Democritus* quoque iis, quas instituit, animalium dissectionibus ad mentis humanæ facultates et vitia potissimum respexit (pag. 13). Demum *Hippocrates* medicinam ab universæ sapientiæ studio separans, hanc philosophandi rationem ita restrinxit, ut medicus in sua tantum arte philosopharetur, neque ultra hanc auderet., quo ad proprie dictæ physiologiæ studium

paakaldes. Derfom Barnet er i Livsfare, efter det er sød, da skal Jor- demoderen med andre gudsfrygtige Danne-Qvinder, som hos ere, strax befale det Gud med disse eller flige Ord: O Herre Jesu Christi, dette Barn ofre vi dig, efter dit eget Ord, og beder dig, at du annammer det, og lader det blive en Christen."

*) In *Pharmacopoeæ danicæ historia* nondum typis impressa.

dium simul hortatus est, dum præcipit: *conare, ut physicus evadas* *). Plurimæ, post *Hippocratis* ævum enatæ, medicorum sectæ, ab *Asclepiade* et *Galeno* ad *Paracelsum* et *Brunonem* usque de physiologicis principiis magis quam de ipsius artis sive regulis sive mediis certarunt. Illi omnes in eo conveniunt, ut medendi scientia sive philosophia rerum naturalium, corporis humani in primis, trunca et debilis sit, atque ut nulla *ratioualis* medendi methodus, nisi certis principiis physiologicis et pathologicis superstructa, præscribi possit. Hinc summi medici cujusve fere ævi, ut talem artem bene fundarent et apte coagmentarent, studuerunt et magnopere laborarunt. Hic labor, hoc opus fuit. Verumtamen cum physiologia ex anatomia in primis et chemia, physica et mathesi, in unum velut coactis, sua principia petit; fieri aliter non potuit, quam ut quicquid olim in variis his disciplinis aut defuerit, aut rationi contrarium fuerit, physiologiam corripere. Quare tardus harum disciplinarum progressus physiologiæ incrementa retardavit. Quid et quantum in ardua hac doctrina usque ad medium seculi XVI præstitum fuerit, id e magni *Fernelii* scriptis perspicitur **). Quod fatum post experta est, alio loco fusius docebo. Sat habeo hic monere, physiologiam antè tempora *Harvæi* in primis et *Thomæ Bartholini*, per partes tantum cultam, erroribus plenam fuisse. Hinc mirum non est, si *Gellius Sasterides* (an. 1612. 13) tempori inserviens, librum *Ph. Melanchtonis* de anima tanquam ducem sequens, physiologiæ studiosis, quæ ad humani corporis structuram et facultates ei cum anima communes pertineant, publice explicavit; neque magis attoniti stupefcimus, si quid sive nugarum sive errorum, quos post fugere didicimus, sit in prælectionibus tam *Caspari Bartholini* anno 1708, quam de *Frankenau* anno 1712, quæ eandem doctrinam tractant. Nempe de sanguinis circuitu nihil tum temporis certum exploratumque fuit; via ad chyli

*) Libr. de sterilitate c. 18. §. 1.

**) Physiolog. Libr. VII.

chyli ingressum in sangvinem nondum detecta; hepatis sangvificationis opus adjudicatum est; de pulmonum officio docentes dubii hæstitarunt, num aër haustus sangvinem refrigeraret, an calefaceret et sic porro. Ultra physiologiæ limites, adhuc tam restrictos, cel. iis viris progredi haud licuit. Interea ob mancā rationem anatomiae, chemiae ceterarumque disciplinarum, quibus junctis physiologia innixa est, multi medici, ceteroquin eximii, maxime deliquerunt, quod non ex omnibus hisce disciplinis conjunctis, sed ex earum una alterave sola, separata, physiologiæ principia ducere opinati sunt. Hinc sensim varia artis systemata nata sunt, quorum auctores aut ab una modo parte artis objectum considerarunt, aut meris hypothesibus artis præcepta, solidiori experientiae, ceu primæ veritatis parenti, repugnantia, extorserunt. Ea tamen laus physiologis maxime debetur, ut fervorem medicinæ studio tam proficuum alere nunquam destiterint, ipsamque artem medicam sæpe languiscentem et sopitam semper resuscitarint.

G. *Medicina forensis.* Dubitari nequit, quin omni ævo tam in vita quam in re publica regenda varii casus occurrant, qui sine cognitione medica nec perspicui nec dijudicari possint. Cum vero ad ejusmodi casus pensandos ac recte æstimandos aliquam certe in toto disciplinarum medicarum orbe, nimirum in anatomia, physiologia, pathologia, hygiène semiotica, therapia, medica et chirurgica, denique in arte physica et chemica, perfectionem causæ multæ æque graves necessariam faciunt; mirari non debemus, si gravis hæc medicinæ publicæ pars, quæ nunc artis velut lapis lydius merito habeatur, post ceteras omnes medicinæ disciplinas, versus seculum nempe XVII in ordinem demum redacta sit. Variæ quidem observationes, quarum ministerio prima medicinæ forensis fundamenta substrui potuissent, ante hoc tempus in philosophorum et medicorum scriptis latuerunt, easdem tamen passim dispersas ante legem *Carolinam* de capitis judicio (Halgerichtsordnung) anno 1532 editam, cum principes tum jurisconsulti et medici parum anim-

animadverterunt *). Hinc illæ lacrymæ; hinc magna infortunia humano generi nata. Plurimæ enim gentes ante hoc ævum in casibus dubiis, quorum magnam partem philosophia, disciplinis medicis nupta, extricare valuisset, ob nimiam in primis Clericorum dominandi cupiditatem populorumque superstitionem variis remediis, dubiis non minus quam anticipitibus, quæ religiosa maxime credulitas subministravit, caliginem eventis offundere potius, quam veritatem licitis mediis elicere et in lucem proferre allaborarunt. Sic medium ævum in casu forensi variis, ut veritatem extorqueret, cruciatuum generibus usum est, quæ non dissimilia fuerunt iis, quibus applicatis, Christi nomen et religionem ingenue fassi martyres, aliquot ante secula, torquebantur. Nimirum adhibita sunt tormenta funis seu chordæ, vigiliarum, taxillorum, sibillorum aliaque non minus atrocia. Eadem ætas insuper in casibus dubiis sive ad iudicium Divinum dictum (*Jernbyrd*, Gottesgericht) sive ad sententias oraculorum secretas (*Vehmgericht*, heimliche Acht) sub pietatis specie et umbra confugit. Iudiciorum antistites, ut oraculi decretum cognoscerent, varia experimenta, et superstitione plena, et legibus tam physicis quam organicis minus consona, reos capere jubebant, ad quorum exitum hos aut ut noxios temere damnant, aut ut innoxios absolvunt **).

Lex

*) Geschichte des peinlichen Gerichtsordnung Kaiser *Karl des Fünften*. Nyrnberg 1784. 4.

**) Præcipua hujus generis experimenta hæc erant:

a) *Experimentum cruce factum*. Duo bacilli, ejusdem formæ, quorum alteruter cruce insignitus erat, reo porriguntur, ut ambos lana clam involutos in altari poneret. Tum sacerdos, votis pro experimenti successu solenniter nuncupatis, obtectorum baculorum, utrum mavult, eligit. Si antistes forte fortuna in crucis signo notatum incideret, reum insontem iudex pronunciat; sin in alterum; damnat.

b) *Ex-*

Lex Carolina, etsi, qui hujus ævi mores fuerunt, nimis acerba et rigida, id tamen commodi attulit, ut medicinam et jurisprudentiam velut connubio jun-

- b) *Experimentum ferro candente.* Sacris votis et exercismo peractis, ferum igne candens reo porrigitur, quod nuda manu præscriptum aliquot passuum spatium gestare jubebatur. Tum manus fasciis involvitur. et involuta obsignatur. Si tertio post experimentum die nullum ambustionis signum in rei manu apparuerit, eum judex absolvit, et tanquam innocentem dimittit. Anceps hoc experimentum, post *Popponis* miraculum seculo decimo, etiam in Septentrione receptum fuisse, variæ litterarum monumenta edocent. "Qvo evenit", inquit *Saxo* (Lib. X. p. 189)", ut Dani, abrogata duellorum consuetudine, pleraque causarum judicia eo experimenti genere constatura decernerent; controversitarum examen rectius ad *arbitrium divinum*, quam ad humanam rixam ablegandum putantes" conf. *Skaanske Lov af Waldemar*, *Forordningen om Jernbyrd*; *Hagen Adelsteens Gule-Tings-Lov* 30, *Magni Lagabæters Gule-Tings-Lov* 233, *Hagen Hagensens Gamle Forstetings-Lov* 34, 57, 121, 131, den gamle Biarkøe- eller Birke-Ret 268, *Christen-Ret* 273, 300, 301, 302, gamle Kongelige Norske Forordninger fra Kong *Hagen Hagensen* til Kong *Fr. III* Död.
- c) *Experimentum aqua fervida.* Hoc eodem ritu capitur. Lapidem ex profunditate labri, aqua fervente consecrata impleti, reus nuda manu eximere tenetur, quod si tertio post die manus ab ambustione intacta fuerit, absolutus reus est, et insons judicatur.
- d) *Experimentum innatatione.* Reus in lacum initiatum dejectus, si aquæ innatavit, noxius damnatur: sin autem ad fundam descendens ibi mansit; innocuus existimatur.
- e) *Experimentum cruentatione seu attactu demortui.* (Baarrecht) Si homicida vulnus corporis ab ipso occisi manu tangebatur, id sanguinem, nescio ex sympathia an ex antipathia fundere crediderunt; quare sanguifluxus, e tali attactu subortus, ad reum damnandum judici suffecit.

jungeret, quare medicinæ forensis vel legalis origo e hac lege recte ducitur. Atque in his primus quasi glaciem fregit *Fortunatus Fidelis*, medicus Siliensis celeberrimus. Is enim versus exitum seculi XVI quatuor libros *de relationibus medicorum* edidit, quos ex antiquitatis scriptoribus magna diligentia nec minori acumine collegerat *). In his libris non ea modo, quæ medicum forensem proprie attineant, diligenter exposuit, sed varias simul quæstiones, ad politiam medicam spectantes, scienter dissolvit, verbo: *fundamentum totius medicinæ publicæ* jecit. Eum postea in hac via proxime secutus est *Paulus Zacchias*, Papæ *Innocentis X* archiater celebris **). Mirum! quantum fructum e horum duorum virorum scriptis tam Jurisconsulti quam Medici ceperunt; loquentur hos, inquit *Francus de Francenau* ***) tribunalia, ediscerent dicasteria, docebunt cancelli curiarum, et cistæ Facultatum. Mirum! quantum eadem scripta et Jurisconsultos et Medicos ad novum hunc scientiæ campum excolendum incitaverint. Mitto Jurisconsultos, nempe *Casparum Zieglerum*, *Henricum Cocceium*, *Ulricum Huberum*, *Henricum Güntherum Thulemarium*, *Gerhardum Feltmannum*, *Martinum Nau-rathum*, *Michaelem Budewinum*, multosque alios, qui ad medicinæ legalis incrementum multum contulerunt; ad medicos me recipio, inter quos *Gottofredus Welschius* ****) *Johannes Bohnius* *****) *Johannes Daniel Horstius*

*) Panorm. 1598; Palermo 1602. 4. Venet. 1617. 4. Edit. *Ammani* Lips. 1674. 8.

**) Quæst. medico-legal. Rom. 1621. 4. Edit. *Horstii* aucta Francofort. 1666. fol. Edit. *Franc. de Francenau* Francof. 1686. fol.

***) in Præfatione ad *Zacchiæ* quæst.

****) *Rationale vulnerum lethalium judicium* Lips. 1674. 8.

*****) *Spec. prim. medicinæ forensis* Lips. 1690; secundum ibid. 1690; tertium ibid. 1692. 4. *De officio medici clinici et forensis*. Lips. 1704. 4. *De renunciatione vulnerum*. Lips. 1711. 4.

stius *) *Michael Bernhardus Valentinus* **) *Paulus Ammannus* ***) et *Georgius Francus de Francenau* ****) ceteris palmam præripuerunt. Nimis longus forem, si in singulos progressus, quos medicina forensis a lege *Carolina* inde (1532) ad *Francenau* ætatem usque (1726) fecit, inquirere vellem. Quare sat habeo præcipua, quæ laudati illi viri adtulerunt, adjumenta paucis comprehendere. Judicia Divina dicta, ut fide indigna, lex *Carolina* abrogavit, neque minus secretas oraculorum sententias. Reformatio tam religionis per *Lutherum* aliosque plures, quam medicinæ per *Paracelsum* et *Helmontium*, quæ in hanc epocham incidit, mortalibus cogitandi differendique libertatem demum reddidit. Ob sanitatis et vitæ periculum, quod crudelis illa per tormenta quæstio (torturam vocant) accusatis minitabatur, et ob innumera exempla hominum innocentium, (ex. gr. fagarum) qui, quod ferendis istis cruciatibus impares erant, capite damnati sint; criminis rei et conscii, si modo dolores atrocissimos et supplicia atrocissima sustineri possent, poenam subterfugerunt. Hæc barbaries (cujus vestigia adhuc tamen supersunt) demum abolita est; quæ res medicis forensibus magnæ lætitiæ fuit *****). Interea a

K 2

Pa-

*) Is *Zacchiæ* quæstiones edidit 1666.

**) *Pandectæ medico-legal.* Francof. 1701. 4. *Novellæ med. legal.* ibid. 1711. 4.

***) Edit. *Fortunati Fidelis* de relat. med. Lips. 1674. 8; *medicina critica* 1677. 4. *Irenicum Numæ Pompilii cum Hippocrate* Francof. 1689. 8. *Praxis vulnerum lethal.* Francof. 1690. 8.

****) Edit. aucta *Quæstionum Zacchiæ* 1688. fol.

*****) Quantum cruciatus ipse Medicus, qui torturæ interesse jubebatur sustinuisse est existimandus? Quæstionem per tormenta primum apud nos abrogavit Constitutio die 30 mensis Decembris anni 1771, quæ humanitate et humanæ naturæ perspicientia se valde commendat, quæque tam Medici, qui tum multum valuit, quam egregiorum Jurisconsultorum ingenio suam originem debeat. Verba legislatoris in §. 10 hæc sunt: Een Skyldig maa heller gaæ fri end een Uskyldig lide; derfor forbydes de
Tvangs-

Paræi ætate ad Harvæum et Thomam Bartholinum usque magni progressus in chirurgia, arte obstetricia, anatomia et physiologia facti sunt. Multa somnia, quæ fabellæ aniles in medicinam induxerant, eorumque vanas species rationis lumen dispulit, et firmiora ac tutiora protulit *). Ea res medico forensi magno adjumento fuit. Inter patriæ medicos, qui scriptis de medicina forensi hoc tempore claruerunt, præ primis laudandi sunt Henricus Arnisæus **)

et

Tvangsmidler af Tamp, som hidtil ere brugte for at faae Sandhed udledet, og de Medskyldige opdagede; da en Delinquents Overbeviisning allene bör skee ved Vidner og Omstændighedernes Rimelighed. (conf. *nostri Gudenrathi* Forsög til den criminelle Lows Forbedring i Stat. jur. og lit. Bibl. 1 B. 3 H. p. 230-31 om Torturen).

- *) Liceat mihi tanquam exempla errorum, qui in Septentrione obtinuerunt, afferre nonnulla, quæ in legibus vetustis Norvegicis reperiuntur. "End om Kone döer med Barnet i Barnsnöd, da skal man begrave hende i Kirkegaarden, som andre Mænd, og ikke *skiære* Barnet fra hende. (Kong Magni Gule-Tings Lov CXV. p. 218)". Det er nu dernæst, at ethvert Barn, som bliver föd, skal udi vort Land opfödes, med mindre det er föd med den Skavank, at Ansigtet vender did, hvor Nakken skulle vende, eller Tæerne did hen, hvor Hæl skulle være, da skal det Barn föres til Kirken og döbes, men siden maa man legge det ned i Kirken, og *lade det der döe*. (Kong Hagen Adelfteens Gule-Tings Lov C. 20. pag. 29.) Bliver nogen overbevist at have beblandet sig med Bo-Fæ, da skal han gildes, og skal saadan udædisk Mand fare af vor Konges Land-Egn, og aldrig mere komme tilbage. De Övrigheds-Personer, som der ere satte baade paa Kongens og Biskoppens Vegne, skulde lade den Mand gilde (samme Lov C. 29. p. 44.) Hæc lex, quam Critici ad annum 940 referunt, vetustatem *castrationis* in septentrione indicat. Nisi ponamus magistratum hanc quoque operationem manibus mulierum tum commisisse; conjectura assequimur, chirurgiam, ejus partem certe, decimo jam seculo a *viris* fuisse exercitam (conf. pag. 51.)

- **) De partus humani legitimis terminis Francof. 1642.

et *Georgius Francus de Francenau*, Archiater et Comes Palatinus *). Ceterum Consistorio conceditum fuit quæstiones dubias in hac disciplina solvere ac dijudicare **). Quantum ex Catalogis prælectionum intelligi possit, *Dethardingius* primus medicinam forensem anno 1738 publice docuit. Tam fero hanc disciplinam in patria cultam invenimus; eam nihilominus tum temporis mancā fuisse ex eo judicari potest, quod Chemia ante exitum seculi XVII parum provecta fuerit. In utraqve disciplina hæc querela iuste adhuc funditur: Qvam multa, et qvanta nescimus!

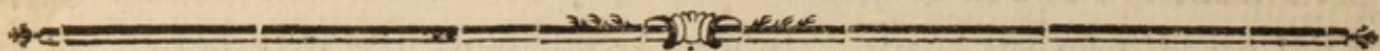
Hæc qvaliacunqve ex artis medicæ historia Lector æqvo animo accipias, auctoriqve faveas, impense rogo. Solennia, qvæ nomine Rectoris Magnifici et Senatus Academici hac scriptione indicimus, sunt illa, qvibus *Martini Lutheri*, sacrorumqve per eum emendatorum memoriam, simulqve Universitatis nostræ per Regem *Christianum III.* restorationem, qvotannis grati recolere solemus. Annuente Collegio Regio, cui Universitatis doctarumqve scholarum moderamen conceditum est, et favente membro ejusdem primario, *Principe Serenissimo et Celsissimo FRIEDERICO CHRISTIANO*, *Hærede Norvegiæ, Duce Slesvici, Holstatiæ, Stormariæ, Dithmarsici et Oldenburgi*, hæcce solennia ita celebrabuntur, ut Collega Facultatis medicæ *Johannes Daniel Herholdt*, Doctor et Professor Medicinæ Publ. Extraordin. in æde Collegii Regii die X/Novembris hora XI, oratione publica monstrat fructum, quem genus humanum, speciatim Patria, post restauratas literas e disciplinarum medicarum cultura cepit. Quo ritu feliciter peracto, vir amplissimus atqve doctissimus *Nicolaus Christophorus Kall*, a consiliis status, L. L. O. O. Professor Publ. Ordinarius, hujus anni

*) *Zacchiæ* quæst. edit. 1688.

**) vide Th. Bartholini Cist. med. L. XLIX pag. 390 et 522 a) Responsum in causa inqvistæ, qvæ peperisse judicatur, quod in mammis lac inventum est; b) an lac in mammis arguat partum præcedentem.

anni Decanus Facultàtis philosophicæ, nomina eorum, qui examen artium hujus anni eximio cum honore sustinuerint, e Cathedra publico cum encomio pronuntiabit atque proclamabit. Huic festo ut adesse velitis Universitatis nostræ fautores, amici, cives, ea, quæ par est, Observantia rogamus.

Dabamus Hafniæ, die 30 Octobris, Anno MDCCCXII.

SUB UNIVERSITATIS SIGILLO.